

กรอบหลักสูตรท้องถิ่น
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
(ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560) พ.ศ.2566-2570

กำเนิดแม่น้ำชี

สติปัญญาแลผู้กล้า

ปราสาทกู๋เป็นสง่า

ล้ำค่าพระธาตุชัยภูมิ

สมบูรณป่าเขาสรรพสัตว์

เด่นชัดลายผ้าไหม

ดอกกระเจียวงามลือไกล

อารยธรรมทวารวดี

เอกสารเลขที่ 15 /2565

กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถ พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการ พัฒนาหลักสูตร มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนา หลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ ได้ศึกษาข้อมูลความคิดเห็นของชุมชน และผู้ที่มีส่วน ได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น พร้อม น้อมนำพระราชโองบายด้านการศึกษาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 คือ 1) มีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงเข้มแข็ง 3) มีงานทำ – มีอาชีพ 4) เป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย และ ได้นำข้อมูล เหล่านี้มากำหนดเป็น “กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น” ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ 2566-2570 เพื่อให้ สถานศึกษาใช้เป็นกรอบและแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องตรงตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเล่มนี้ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ บทนำ นโยบายจุดเน้นเป้าหมายการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนในท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น การประเมินคุณภาพสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น “ชัยภูมิเมืองผู้กล้าพญาแล” เพื่อให้โรงเรียนนำกรอบและแนวทางการจัดทำ หลักสูตรท้องถิ่นไปเชื่อมโยงในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาต่อไป

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ตอนที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมา	5
แนวทางการดำเนินงานจัดทำสาระการเรียนรู้	7
การดำเนินงานของส่วนกลาง	7
การดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา.....	7
การดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา.....	8
การดำเนินงานของสถานศึกษา.....	9
องค์ประกอบสำคัญของกรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น.....	10
แผนภูมิการจัดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	11
นิยามและความหมาย	12
ตอนที่ 2	
นโยบาย/จุดเน้น/เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในท้องถิ่น	13
ที่มาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	14
คำขวัญจังหวัดชัยภูมิ	15
วิสัยทัศน์จังหวัดชัยภูมิ	15
วิสัยทัศน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ	15
พันธกิจ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ	15
จุดเน้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ	16
ตอนที่ 3	
กระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	17
1. การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน	17
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากหลักสูตรแกนกลาง	18
ตอนที่ 4 การประเมินคุณภาพสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	34

ตอนที่ 5 กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น “ชัยภูมิ เมืองผู้กล้าพญาแล”	43
ขอบเขตสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	44
ผลการเรียนรู้	67
ตัวอย่างเครื่องมือเก็บสารสนเทศหรือข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น	68
แนวทางการสร้างวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	73
การเขียนคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม	74
การเขียนโครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม	75
แนวทางการสร้างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ชุมนุม) สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	75
คณะผู้จัดทำ	76

ตอนที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้จะช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

จุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การบริหารจัดการหลักสูตรในยุคปัจจุบันซึ่งมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง ครอบคลุมหลายมิติ เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่น และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ มากมาย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด การกำหนดกรอบหลักสูตรท้องถิ่นเป็นสาระสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน เห็นแนวทางในการดำเนินงานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการส่งเสริม และดูแลด้านคุณภาพสอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยมีการกำหนดตามมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและเกณฑ์ในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และสามารถตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนในระดับท้องถิ่น เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถอันเป็นพื้นฐานจำเป็นในท้องถิ่นและโลกปัจจุบัน กรอบเป้าหมาย จุดเน้นที่กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ต้องมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ผู้เรียน มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน

ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตน ทำให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า สำนึกรักผูกพันกับท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ ถิ่นฐานบ้านเกิด เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต อาชีพ ครอบครัวและสังคมของตนเองได้ตามควรแก่ฐานะ และเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ อย่างชัดเจน ในกระบวนการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดนั้น สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้กำหนดให้หน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้ หมายถึงเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ได้จัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นนั้น ๆ ขึ้น เพื่อเป็นกรอบทิศทางให้สถานศึกษาได้นำไปประกอบการพิจารณาจัดทำหรือเพิ่มเติม ในส่วนที่จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น ภายใต้บริบทของสถานศึกษาตามหลักการจัดการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในแนวการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้หน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหรือองค์กร หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ โดยรวม ยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ตลอดจนแผนพัฒนาการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาควบคู่กับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพิจารณากำหนดกรอบเป้าหมายและจุดเน้นในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในวัยเรียนให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน เพื่อเป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก

ด้วยเหตุนี้กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจึงถือเป็นตัวจักรสำคัญในการตอบสนองนโยบาย พระราชบัญญัติทางการศึกษา กฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ระบุไว้ว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัย

ในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ. ศ.2545 มาตรา 7 ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้รักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ. ศ.2546 มาตรา35 ระบุไว้ว่าสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเฉพาะที่เป็นโรงเรียน มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมาตรา 37 ให้มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ และให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น และมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (1) อำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการศึกษาและพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (2) อำนาจหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการและจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ร่วมกันกับสถานศึกษา

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ. ศ.2544 ข้อ 5 ระบุว่าให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา” อยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้อ 6 ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) วางแผนดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับสถานศึกษาและแนวการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินงานจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ทั้งในด้านความสำคัญ ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ตลอดจนสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมนั้นๆ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ยินดีที่จะร่วมสืบสานพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นนั้น มีข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

การดำเนินงานของส่วนกลาง

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงาน ในส่วนกลาง มีภารกิจสำคัญในการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหน้าที่ในการจัดทำนโยบายและจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นโดยกำหนด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนรักประเทศชาติ รักท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์ สร้างสิ่งดีงามให้สังคม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษา หน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง จะต้องนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ไปใช้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุตามจุดหมายและมาตรฐาน การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

การดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้ง มีหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการร่วมกับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดทำ “กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น” ในระดับเขตพื้นที่ เพื่อให้สถานศึกษา นำไปจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

แนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

1. **ดำเนินงานในรูปคณะกรรมการองค์ประกอบของคณะกรรมการ** ประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ ครูผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์ หลากหลายสาขา เช่น มีความรู้เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ กลุ่มจังหวัด มีความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น ภูมิปัญญา ปัญหาชุมชน มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความมุ่งมั่น และเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา มีความรู้ด้านจิตวิทยาและพัฒนาการเด็ก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ฯลฯ และได้ร่วมกันกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสม ทันสมัย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในเขตพื้นที่ สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง

2. **ศึกษา/วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน** คณะกรรมการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นได้ทำการศึกษา/วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมทั้งมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และสาระการเรียนรู้ชั้นปีของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจะได้ทราบถึงขอบข่ายของการกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3. **ศึกษา/วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่น** ซึ่งคณะกรรมการได้ศึกษาวิเคราะห์/สังเคราะห์ ข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่น ครอบคลุมทั้งวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัด/จังหวัด ความสำคัญ ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิธีการดำรงชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาในชุมชนและสังคมนั้น ๆ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจุดเน้นหรือข้อมูลประเด็นที่สถานศึกษาในเขตพื้นที่ให้ความสำคัญ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

4. **กำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น** เมื่อคณะกรรมการได้วิเคราะห์/สังเคราะห์ และทราบถึงขอบข่ายของการกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่นและสถานศึกษาแล้ว จึงร่วมกันกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสม ซึ่งมีความยืดหยุ่น สถานศึกษาสามารถนำไปกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นได้ง่ายและสอดคล้องกับจุดเน้นของสถานศึกษา

5. **สอบถามและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง** เมื่อจัดทำกรอบสาระเรียนรู้ท้องถิ่นเสร็จแล้ว นำไปรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ก่อนที่จะนำไปปรับปรุงและให้สถานศึกษานำไปจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาต่อไป

6. **เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น** หลังจากปรับปรุง กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้สมบูรณ์แล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้สถานศึกษาทุกแห่งในเขตพื้นที่ได้ทราบและนำไปเป็นกรอบจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

7. **นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล** หลังจากสถานศึกษาได้นำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะดำเนินการนิเทศ ติดตาม กำกับ และประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของสถานศึกษา รวมทั้งติดตามประเมินผลคุณภาพของผู้เรียนว่าเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้หรือไม่ และนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะได้มีการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาทุกกระยะ 3 – 5 ปีหรือตามระยะเวลาที่คณะกรรมการฯ เห็นสมควรเพื่อให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมและสภาวะของสังคม วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การดำเนินงานของสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่จะต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้จัดทำนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองเกิดความรัก ความผูกพันและมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สถานศึกษาจึงต้องนำ กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมาจัดทำรายละเอียดของเนื้อหา องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพชุมชนนั้น ๆ

แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ/ คณะทำงาน คณะกรรมการชุดนี้ควรประกอบด้วย ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา/ ผู้บริหารส่วนราชการระดับท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาในท้องถิ่นทั้งระดับมัธยมศึกษา ครูผู้สอน ผู้แทนชุมชน

2. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งศึกษาสภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง บริบทสภาพ ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในพื้นที่ เป็นต้น

3. ดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มีคุณภาพ จะต้องมีการวางแผนงานที่ชัดเจนเพื่อให้เห็นภาพการทำงานตลอดแนวด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

4. รับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานธุรกิจ ฯลฯ เพื่อนำข้อคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆ มาปรับปรุงกรอบหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น
5. เสนอคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา/ คณะกรรมการระดับท้องถิ่นเพื่อให้ความเห็นชอบ

องค์ประกอบสำคัญของกรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น

กรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น

1. เป้าหมาย/จุดเน้น ของเขตพื้นที่การศึกษา/ หน่วยงานระดับท้องถิ่น เป็นหน่วยงานสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาภายในเขต/ท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลาง และผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลดังกล่าว เขตพื้นที่การศึกษาอาจกำหนดเป้าหมาย/จุดเน้น ที่ต้องการให้เด่นชัดเป็นการเฉพาะ เพื่อให้สถานศึกษาได้เล็งเห็นทิศทางในการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น เช่น การพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ เป็นต้น เป้าหมาย/จุดเน้นนั้นควรกำหนดเป็นคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน มิควรกำหนดในสิ่งที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา

2. สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อ/ประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้หรือได้รับการปลูกฝัง ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนนั้น เพื่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจ และต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพแวดล้อมในท้องถิ่น การกำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นควรกำหนดในขอบเขตประเด็นสำคัญ พร้อมทั้งมีคำอธิบายประกอบในแต่ละประเด็นพอสังเขปเพื่อครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหา และเหตุการณ์สำคัญในชุมชนและสังคมนั้นๆ รวมทั้งข้อมูลแนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น

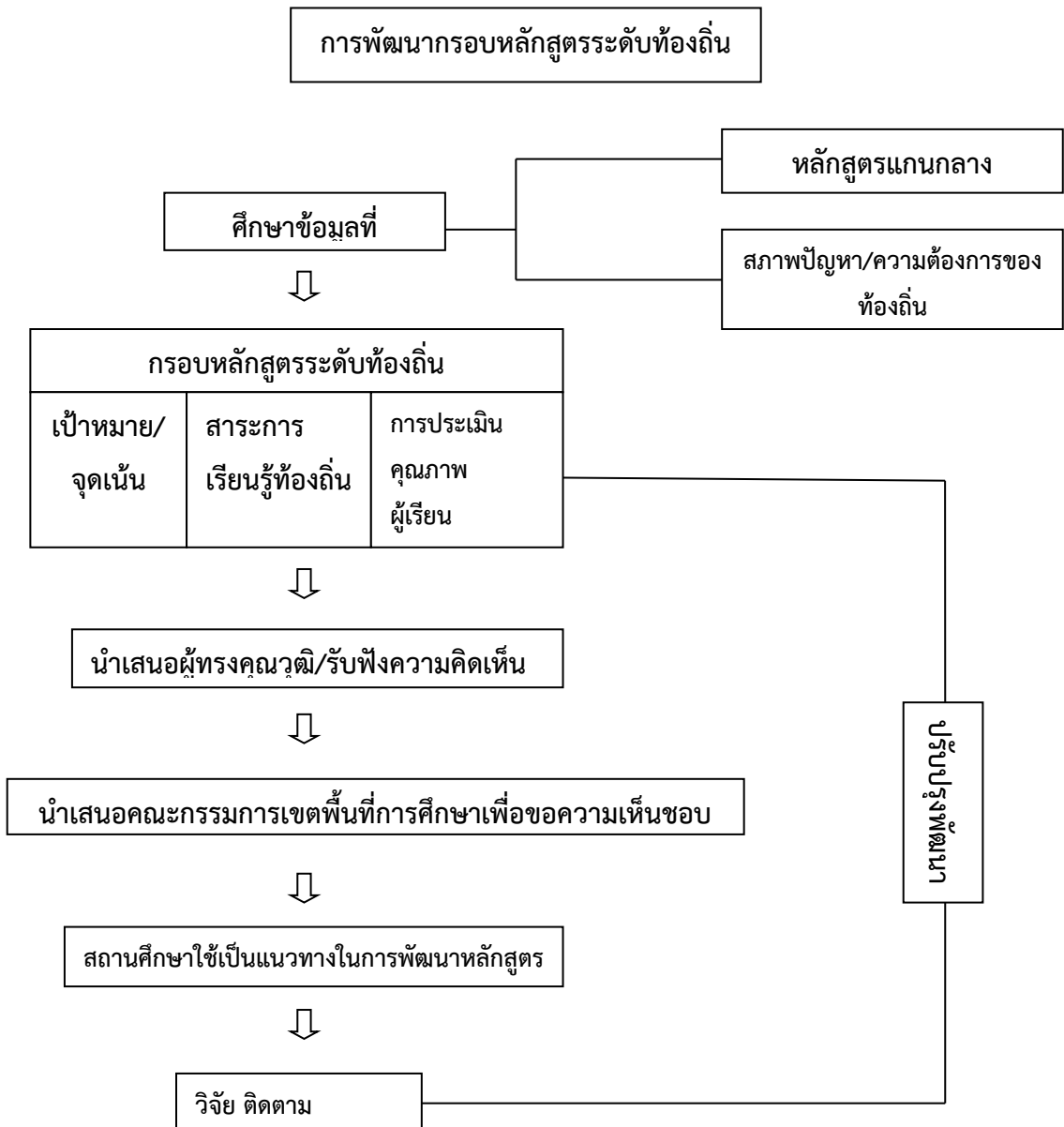
การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นอาจได้จากการวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระตามหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลจากการศึกษา สสำรวจสภาพ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม/ชุมชน เพื่อนำมาสังเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ต่อไป

การจัดทำหลักสูตรโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้น สิ่งที่ควรทำความเข้าใจให้ตรงกันคือ

1. หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษาคือ **“หลักสูตรสถานศึกษา”**
2. สิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นสามารถสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาพื้นฐานทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ หรือหากสถานศึกษาเห็นว่ามีความสำคัญที่ต้องการจะเน้นและแยกสอนเป็นการเฉพาะ เช่น การสอนจักสาน เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็สามารถเปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดก็อยู่ในหลักสูตรสถานศึกษาทั้งสิ้น มิใช่แยกเป็นหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่นจากกัน เพราะการกระจายอำนาจให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ก็เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไป

3. กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับท้องถิ่นจัดทำ

นั้นเป็นกรอบแนวทางกว้างๆ ที่ระบุเป้าหมาย/จุดเน้นของท้องถิ่น สารระการเรียนรู้หรือเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับท้องถิ่น และแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนในท้องถิ่น สถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเหล่านั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นๆ ในเอกสารกรอบสารระการเรียนรู้ท้องถิ่น นำเสนอเป็นเพียงแนวทางและตัวอย่างของรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นได้

แผนภูมิการจ้ดกรอบสารระการเรียนรู้ท้องถิ่น

นิยามและความหมาย

“**ท้องถิ่น**” หมายถึง บริเวณสถานที่รวมทั้งสภาพแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรมที่ผู้เรียนส่วนมาก มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้อง คู่กันเคยมาตั้งแต่กำเนิด มีขอบข่ายครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัด และภูมิภาคของท้องถิ่นนั้นๆ

“**สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น**” หมายถึง รายละเอียดของข้อมูลสารสนเทศรวมทั้งเนื้อหา องค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ตลอดจนสภาพปัญหา และสิ่งสมควรได้รับการถ่ายทอดพัฒนาในชุมชนและสังคมนั้นๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อจะนำไปใช้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

“**สถานศึกษา**” หมายถึง หน่วยงานที่มีหน้าที่นำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดประสบการณ์ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

“**หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**” หมายถึง หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งอาจจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่ หรือร่วมกันจัดทำกลุ่มสถานศึกษา

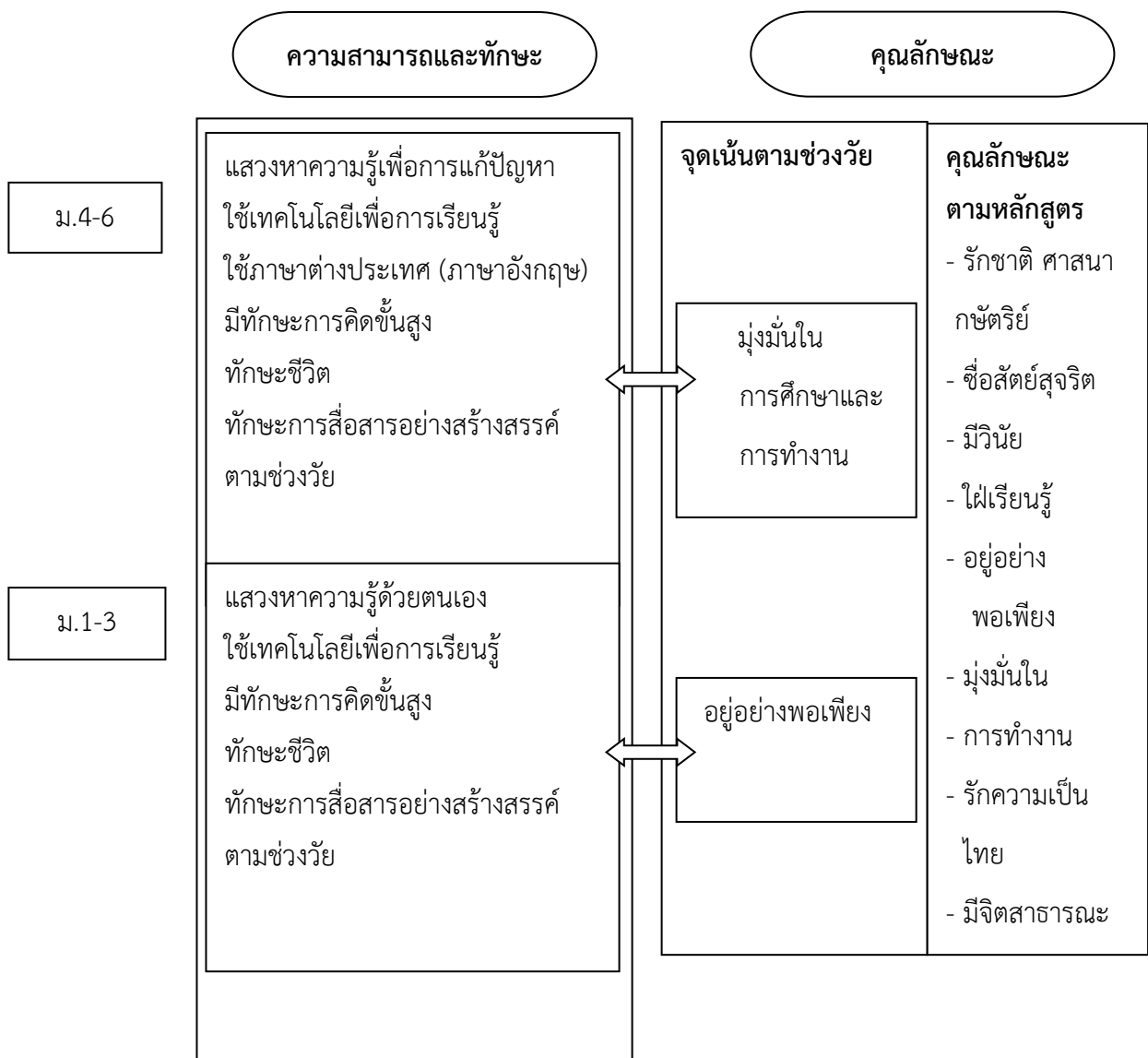
“**ข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่น**” หมายถึงรายละเอียดของข้อมูลสารสนเทศในท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมทั้งข้อมูลด้านสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมาสภาพ เศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมนั้นๆ

.....

ตอนที่ 2

นโยบาย/จุดเน้น/เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในท้องถิ่น

นโยบายจุดเน้นการขับเคลื่อนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 และการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) ให้ประสบผลสำเร็จตามจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียน โดยให้ทุกภาคส่วน ร่วมกันดำเนินการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียน เพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล ดังนี้

ที่มาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ท้องถิ่น หมายถึง บริเวณสถานที่รวมทั้งสภาพแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรมที่นักเรียนส่วนมากเกี่ยวข้องกับคนเคย มีขอบข่ายครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัดและภูมิภาคของท้องถิ่น

กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง ขอบข่ายเนื้อหาการเรียนรู้ที่สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ วิเคราะห์ และกำหนดขึ้น เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ตามสภาพความพร้อม ความต้องการของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้มีโอกาสนำเรื่องราวของชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตนเอง
2. เพื่อให้เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่น
3. เพื่อให้มีความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอน
4. เพื่อให้สามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิตตนเอง พัฒนาอาชีพ ครอบครัว และสังคมของตนเอง

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้เรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ ควรได้เรียนรู้ใน ประเด็น ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานศึกษา บุคคล สำคัญ สภาพปัญหา เหตุการณ์สำคัญ เป็นต้น

สภาพภูมิประเทศ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของแต่ละพื้นที่ ซึ่งทำให้แต่ละพื้นที่มีความสูง ต่ำ แตกต่างกัน ลักษณะทางกายภาพจะมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การคมนาคม และการสร้าง สาธารณูปโภคพื้นฐาน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวทั้งที่เกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติเช่น ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ ทะเล แม่น้ำ ฯลฯ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น คลอง ถนน อาคาร สถานที่ ต่างๆ ต้นไม้ ฯลฯ ความแปรเปลี่ยนของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจะส่งผลกระทบต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใกล้ชิด โดยเฉพาะด้านลบ ถ้าสิ่งเหล่านี้ถูกทำลาย หรือถูกกระทำให้เสื่อมสภาพลง

ประวัติความเป็นมา หมายถึง เรื่องราว หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนตั้งแต่อดีตถึง ปัจจุบัน ซึ่งอาจจะมีการจดบันทึกเก็บไว้ หรือเล่าเป็นเรื่องราวใดๆ กันมา หรืออาจจะเป็นประสบการณ์จากผู้อาวุโส หรือปราชญ์ชาวบ้านที่ถ่ายทอดไว้

สภาพเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ของประชากรที่ได้มาจากการประกอบอาชีพต่างๆ และมี รายจ่ายในการซื้อสินค้า และบริการเพื่อการดำรงชีวิต ตลอดจนรวมทั้งการออม และความมั่งคั่ง หนี้สิน และ ความขาดแคลนของครัวเรือนและชุมชน

การประกอบอาชีพ หมายถึง การทำมาหากินที่เกิดจากกิจกรรมหรือบริการใดๆ ที่ก่อให้เกิดผลผลิตและรายได้ที่มีความสุจริต หรือไม่ผิดศีลธรรม สมาชิกในชุมชนอาจจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย รับจ้าง ให้บริการ พนักงานบริษัท/ห้าง/ร้าน หรืออาชีพข้าราชการ เป็นต้น

ศาสนาสถานสำคัญ หมายถึง สถานที่ที่คนนับถือศาสนาต่างๆ ใช้ประกอบพิธีกรรม หรือทำกิจกรรมต่างๆ ตามความเชื่อถือศรัทธาของตน อันได้แก่ วัดสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ มัสยิดสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือโบสถ์สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ เป็นต้น ในศาสนาสถานต่างๆ และเป็นแหล่งรวบรวมสะสมและอนุรักษ์งานศิลปะในรูปแบบต่างๆ และยังเป็นสถานที่ให้คนที่นับถือศาสนาต่างๆ ได้ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา หมายถึง แบบแผน หรือวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เรื่องราวเหล่านี้จะทำให้สมาชิกของชุมชนยึดโยง กลมเกลียวเป็นเอกภาพ ก่อเกิดความสงบ สันติ และร่วมพัฒนาชุมชนให้เจริญ

สถานที่สำคัญ หมายถึง สถานที่หรือสิ่งก่อสร้างในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม หรือการดำรงชีวิตประจำวัน อาจจะเป็นสถานที่ราชการ หรือเป็นสถานที่เอกชน

บุคคลสำคัญ หมายถึง บุคคลที่ถือกำเนิดในท้องถิ่นแล้วไปสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติในด้านต่างๆ หรืออาจเป็นบุคคลที่ถือกำเนิดจากท้องถิ่นอื่น แล้วมาสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองให้กับท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่ บุคคลสำคัญเหล่านี้ ทั้งที่เสียชีวิตไปแล้วหรือยังมีชีวิตอยู่ถือเป็นตัวอย่างให้อุชนรุ่นหลังได้ดำเนินรอยตาม และได้มีโอกาสร่วมแสดงความกตัญญูต่อท่าน

เหตุการณ์สำคัญ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับสมาชิกของชุมชน อาจเป็นความเจริญรุ่งเรือง หรือความล้มเหลว อันนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่

การคมนาคมขนส่งที่สำคัญ หมายถึง การติดต่อไปมาระหว่างท้องถิ่น เริ่มต้นจากภายในหมู่บ้าน แขวง (ตำบล) เขต (อำเภอ) และจังหวัด ซึ่งอาจจะเป็นการคมนาคมขนส่งทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ

คำขวัญ หมายถึง ถ้อยคำ หรือข้อความที่เกิดจากการสังเคราะห์เพื่อแสดงความเป็นองค์กรรวม เป็นเอกลักษณ์ ความโดดเด่น เป็นอุดมคติ หรือเป้าหมายของหน่วยงาน องค์กร หรือสถานที่ใดที่หนึ่ง ได้แก่

คำขวัญจังหวัดชัยภูมิ

“กำเนิดแม่น้ำชี สดุดีพญาแลผู้กล้า ปรากฏคู่เป็นสง่า ล้ำค่าพระธาตุชัยภูมิ สมบูรณ์ป่าเขาสรรพสัตว์
เด่นชัดลายผ้าไหม ดอกกระเจียวงามลือไกล อารยธรรมไทยทวารดี”

วิสัยทัศน์จังหวัดชัยภูมิ

" เศรษฐกิจก้าวหน้า สังคมและสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพอย่างยั่งยืน"

วิสัยทัศน์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ

“ สร้างคนดี มีปัญญา พึ่งพาตนเอง”

พันธกิจสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร คุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะสู่หลักสูตรสถานศึกษาตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและแตกต่างหลากหลายตามบริบทของพื้นที่
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้จัดการศึกษาเพื่อคุณวุฒิ โดยใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ผ่านแนวทางการจัดการ
4. เรียนรู้เชิงรุก และการวัดประเมินผลเพื่อพัฒนา ผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติมีทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและเปิดโลกทัศน์มุมมองร่วมกันของผู้เรียนและครูให้มากขึ้น
5. ส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาครูให้มีทักษะ ความรู้ และความชำนาญการในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลปัญญาประดิษฐ์ และภาษาอังกฤษ รวมทั้ง การจัดการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีเหตุผลเป็นขั้นตอน
6. พัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา

จุดเน้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ

1. เร่งแก้ปัญหากลุ่มผู้เรียนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 โดยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา พื้นที่ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss Recovery) ให้กับ ผู้เรียนทุกระดับ รวมทั้งลดความเครียดและสุขภาพจิตของผู้เรียน
2. เสริมสร้างระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยนักเรียน ด้วยระบบมาตรฐาน ความปลอดภัยกระทรวงศึกษาธิการ (MOE Safety Platform)
3. ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยที่มีอายุ 3 – 6 ปี และผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และป้องกันการหลุดออกจากระบบ รวมทั้งช่วยเหลือเด็กตกหล่น เด็กออกกลางคัน และเด็กพิการที่ค้นพบจากการปึกหมุดบ้านเด็กพิการให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา
4. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะและการจัดทำกรอบหลักสูตร รวมทั้ง จัดกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ให้เหมาะสมตามวัยของผู้เรียน
5. จัดการอบรมครูโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการวางแผนและการสร้าง วินัยด้านการเงิน และการออม เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินครู
6. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ (Active Learning) มีการวัด และประเมินผลในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และสมรรถนะของผู้เรียน (Assessment for Learning) ทุกระดับ
7. ยกระดับคุณภาพของนักเรียนประจำพักนอน สำหรับโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่สูง ห่างไกล และถิ่นทุรกันดาร
8. มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ทุกระดับ

9. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา โดยการกระจายอำนาจและใช้พื้นที่เป็นฐาน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง โดยการจัดสรรกรอบเงินงบประมาณ (Block Grant) ตามหลักธรรมาภิบาล ให้กับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

ตอนที่ 3

กระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มีรูปแบบในการดำเนินการหลากหลายรูปแบบ ในที่นี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ นำเสนอ 2 ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ 1 การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

ลักษณะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

1. การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนการสำรวจสภาพปัญหาชุมชนและความต้องการของชุมชน การสำรวจสภาพปัญหาชุมชนคือ การศึกษาข้อมูลความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้สำรวจได้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เช่น ผู้อาวุโส ครู เจ้าหน้าที่ และหรือผู้เรียน โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ หรือข้อมูลที่มีผู้อื่นรวบรวมไว้แล้วเช่น ข้อมูลจากการศึกษา หรือการรวบรวมจากหน่วยงานอื่น
2. ศึกษาข้อมูลโดยการเข้าไปสำรวจจริง เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมโดยตรงจากชุมชน ที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นข้อมูลที่แสดงถึงสภาพที่แท้จริงของชุมชนในขณะนั้นๆ วิธีการสำรวจสภาพปัญหาชุมชนและความต้องการของชุมชน

1. ศึกษานโยบาย กรอบเนื้อหา (ขอบข่ายเนื้อหา) เพื่อกำหนดทิศทางการจัดกิจกรรมในการสำรวจ

2. ศึกษาข้อมูลสภาพแวดล้อมของชุมชนในประเด็นต่างๆของแต่ละรายการ ดังนี้

- 2.1 ด้านกายภาพและประวัติชุมชน การตั้งบ้านเรือนของชุมชน / ประวัติชุมชน / สภาพภูมิศาสตร์ / การคมนาคม
- 2.2 ด้านประชากร รายชื่อครัวเรือน / จำนวนประชากร ชาย - หญิง , กลุ่มอายุ
- 2.3 ด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ / รายได้เฉลี่ย / ทรัพยากร / การใช้แรงงาน / ระบบการไหลเวียนของทรัพยากรในครัวเรือน

2.4 ด้านการศึกษา สังคม และวัฒนธรรม ระดับการศึกษา / จำนวนนักเรียน ชาย - หญิง,ออกกลางคัน,เรียนต่อ / ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม / การมีส่วนร่วม / ความเชื่อ / การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5 ด้านการเมืองการปกครอง การแก้ไขปัญหา(การรับความช่วยเหลือจากองค์กรรัฐ/เอกชน) / ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

2.6 ด้านความต้องการของชุมชน ความต้องการด้านต่างๆในท้องถิ่น เครื่องมือสำรวจสภาพปัญหาชุมชนและความต้องการของชุมชน

การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นบทบาทหน้าที่ของครู ผู้ที่เกี่ยวข้อง และ หรือผู้เรียนโดยวางแผนใช้เครื่องมือดังนี้

1.1 เตรียมความพร้อมในด้านเนื้อหา ประเด็นการสำรวจ

1.2 เตรียมอุปกรณ์ในการสำรวจ เช่นแบบบันทึกข้อมูล,เครื่องบันทึกเสียง,กล้องถ่ายรูปตลอดจนเทคนิคต่างๆที่จะนำไปใช้ในการสำรวจข้อมูลให้มีความเหมาะสมกับความต้องการที่จะใช้ข้อมูลนั้นๆ การสำรวจสภาพปัญหาของชุมชนอาจใช้หลายๆเทคนิคผสมผสานกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์และเป็นรูปธรรม เช่น สัมภาษณ์ แบบสอบถาม หรือการสังเกต

การสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่มีประเด็นคำถามตายตัว แน่นนอน
  2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่มีกรอบความคิดเตรียมไว้ แต่มีคำถามตายตัวและเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
  3. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ไม่ได้กำหนดข้อคำถามไว้ตายตัวแต่จะกำหนดประเด็นหลักๆเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ซึ่งผู้สัมภาษณ์สามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ
- การใช้แบบสอบถาม

เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตอบ / ให้ข้อมูลตามข้อคิดที่กำหนด การสังเกตเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านพฤติกรรมของคนในชุมชน เป็นการรวบรวมข้อมูลทางอ้อมมี 1 ประเภทคือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่ผู้สังเกตเข้าไปมีบทบาท / มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะสังเกต และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปร่วมในเหตุการณ์ / สถานการณ์นั้นๆ แต่จะสังเกตอยู่ภายนอก

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผู้เรียนจะรู้อะไร อยากทำอะไร และสามารถจะทำอะไรได้ ดังนั้นครูจึงต้องกำหนดหัวข้อเนื้อหาได้มาจากความต้องการที่ปรากฏในความจริง ภายใต้ความเชื่อว่าคุณมีความสามารถของมนุษย์มีอยู่มากมายมหาศาล การที่มนุษย์จะเปิดเผยความรู้ความสามารถและปัญหาที่มีอยู่อย่างแท้จริงต้องอาศัยเวลา สถานการณ์ ประสบการณ์ และการกระตุ้นหรือกลวิธีหลายๆวิธี

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากหลักสูตรแกนกลาง

การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

- 2.1 ศึกษาเอกสาร กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ประกอบการพิจารณาจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
- 2.2 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น

2.3 วิเคราะห์สาระสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาเชื่อมโยงสู่ท้องถิ่น ชุมชน

2.4 กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ศึกษาเอกสาร กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ประกอบการพิจารณาจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สถานศึกษาสามารถนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ ทั้งเป้าหมาย/จุดเน้น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในภาพรวมจังหวัดสำหรับการจัดทำและพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาอำนวยความสะดวกต่อนักเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ สังคม ตามเจตนารมณ์นั้น ควรมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระอันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นที่จะกำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ควร เจาะลึกและมากพอที่จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมของตนเองและท้องถิ่นให้ดีขึ้นได้ ทั้งช่วยให้ความรักท้องถิ่นและไม่คิดอพยพหลบหนีไปจากบ้าน เกิด

2. กระบวนการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น เพื่อให้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้กระทำจริง และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น

3. กระบวนการเรียนการสอน มุ่งใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาช่วยอย่างใกล้ชิด อาทิ ทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้) ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (โรงงาน สถานประกอบการ) ทรัพยากร มนุษย์ (วิทยากร ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ) ตลอดจนกิจกรรมโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

สถานศึกษาจะต้องจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดความรู้มีคุณธรรมจริยธรรมและยังจะต้องจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจสังคม การดำรงชีวิต ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจน ให้มีความรัก ความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการ ประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในสังคม สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงต้องตระหนักถึงความสำคัญ ดังกล่าวนี้อย่างยิ่ง รวมทั้งจะต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

อนึ่ง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นนี้ ครูผู้สอนอาจพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์ หรือจัดทำสื่อ ประกอบการเรียนรู้อื่นๆ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยก็ได้ และเมื่อดำเนินการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เสร็จแล้ว ครูผู้สอนควรประเมินคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้และประเมินสาระการเรียนรู้ ท้องถิ่นของสถานศึกษา รวมทั้งควรปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและเป็น ปัจจุบันอยู่เสมอ

2.2 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น

เพื่อให้สามารถวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้อย่างกลมกลืน ควรมีการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัด ซึ่งอาจจะค้นพบกลุ่มคำที่เกี่ยวกับท้องถิ่นโดยตรง หรือกลุ่มคำที่สามารถเชื่อมโยงกับเรื่องราวในท้องถิ่นได้ กรณีที่พบคำสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้ ควรกำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของวิชานั้นๆ ได้แก่

กลุ่มคำชุดที่ 1 : เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยตรง จากมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ได้แก่

- ท้องถิ่น
- ชุมชน
- สังคม
- ศิลปะ
- ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา
- สภาพแวดล้อม ทรัพยากร พลังงาน
- การประกอบอาชีพ
- ชีวิตประจำวัน

ฯลฯ

กลุ่มคำชุดที่ 1 : สามารถเชื่อมโยงกับเรื่องราวในท้องถิ่นได้ จากคำสำคัญในตัวชี้วัด

- สสำรวจ
- สังเกต
- วิเคราะห์
- ประยุกต์ใช้
- อนุรักษ์
- เห็นคุณค่า
- เข้าใจ
- ปฏิบัติ
- สร้างสรรค์งาน
- แสดงออก
- แก้ปัญหา
- ให้เหตุผล
- ฟัง พูด อ่าน เขียน
- นำเสนอ

ตารางวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้   ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

ภาษาไทย ภาษาถิ่น บทร้อยกรอง นิทาน ตำนาน สารคดีสำนวน ภาษิต บทกล่อมเด็ก บทเพลง
พื้นบ้าน

ปริศนาคำทาย ภูมิปัญญาทางภาษา

คณิตศาสตร์ ระบบ จำนวน การวัด สถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

วิทยาศาสตร์ สิ่งมีชีวิต พืช สัตว์ในท้องถิ่น ลักษณะทางพันธุกรรมของคนในท้องถิ่น

ทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ และอากาศ ระบบนิเวศในท้องถิ่น

การอนุรักษ์พลังงาน ผลกระทบของ

พลังงานและสิ่งแวดล้อม แนวทางแก้ไข ปัญหาและการอนุรักษ์

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สภาพ
เศรษฐกิจสังคม การดำรงชีวิต วัฒนธรรมประเพณี การละเล่น ความเชื่อและภูมิปัญญา ประวัติความเป็นมาของ
ท้องถิ่น คำขวัญและสัญลักษณ์ของจังหวัด สถานที่สำคัญในอดีต ปัจจุบันโบราณวัตถุ บุคคลสำคัญ เหตุการณ์
สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบันสภาพปัญหาทางกายภาพและสังคมในท้องถิ่น แนวทางการแก้ไขและการพัฒนาที่
ยั่งยืน

สุขศึกษาและพลศึกษา ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การปฐมพยาบาลเบื้องต้นด้วยสมุนไพรในท้องถิ่น
โรคติดต่อ ไม่ติดต่อในท้องถิ่น นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การสร้างเสริมความปลอดภัยในชุมชน กีฬาพื้นบ้าน
นันทนาการในชุมชน

ศิลปะ งานทัศนศิลป์ในชุมชน คนตรีพื้นเมือง นาฏศิลป์พื้นเมือง เพลงพื้นบ้าน

การละเล่นพื้นบ้าน บุคคลสำคัญที่สร้างสรรค์งานศิลป์ในท้องถิ่น

การงานอาชีพและเทคโนโลยี อาหารการกิน การแต่งกาย การประกอบอาชีพในท้องถิ่น ได้แก่
อุตสาหกรรม การเกษตรกรรม (การเลี้ยงสัตว์ เกษตรอินทรีย์ เศรษฐกิจพอเพียง) ผลิตภัณฑ์ OTOP จากการใช้
เทคโนโลยีและภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมสืบสาน (การทอผ้า)

ภาษาต่างประเทศ รูปแบบสารต่างๆ (text type) ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น นิทานพื้นบ้านง่ายๆ

ข้อมูล ข่าวสารท้องถิ่น ประวัติ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว

บุคคลสำคัญ คำขวัญจังหวัด สัญลักษณ์ เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น

ประเพณี วัฒนธรรม ที่กำหนดเป็นภาษาอังกฤษ

2.3. วิเคราะห์สาระสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาเชื่อมโยงสู่ท้องถิ่น ชุมชน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรของระดับชาติที่กำหนดเป็น
เนื้อหาหลักให้โรงเรียนทั่วประเทศได้จัดเนื้อหาสาระให้กับนักเรียนเหมือนกันทั้งประเทศ โดยโรงเรียนทุกแห่งต้อง
นำหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดให้ มาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาและประกาศใช้ในการจัดการเรียนการสอน
สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่โรงเรียนสามารถนำสาระสำคัญอันเกิดจาก
ความรู้ ความสามารถที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มาร่วมเป็นสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรได้ โดยการวิเคราะห์
มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลาง ที่มีค่าสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นของกลุ่มสาระการ
เรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จำแนกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา
- 2 ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา

1 ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา

การวิเคราะห์สาระสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาเชื่อมโยงสู่ท้องถิ่น ชุมชน โดยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ในหลักสูตรแกนกลาง ที่มีค่าสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มากำหนดเนื้อหาที่เป็น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ได้แก่

กลุ่มสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ภาษาไทย

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท.4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท.5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ในชีวิตจริง

1. ภาษาถิ่น
2. ปริศนาคำทาย
3. บทร้องเล่นในท้องถิ่น
4. นิทานพื้นบ้านในท้องถิ่น
5. ตำนานพื้นบ้านในท้องถิ่น
6. เพลงพื้นบ้าน
7. บทกล่อมเด็กในท้องถิ่น
8. วรรณกรรมพื้นบ้าน
9. วรรณกรรมท้องถิ่น
10. สำนวน สุภาษิตและคำพังเพยที่มีในวรรณกรรมพื้นบ้าน
11. บทร้อยกรองง่าย ๆ คำคล้องจองง่าย ๆ ในท้องถิ่น
12. จารีก
13. ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมการใช้ภาษาของกลุ่มคนในท้องถิ่น
14. บทอาขยานจังหวัดชัยภูมิ
15. เรื่องสั้นในท้องถิ่น
16. เรื่องเล่าในท้องถิ่น

17. การละเล่นในท้องถิ่น

ฯลฯ

กลุ่มสาระการเรียนรู้   มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น   สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

คณิตศาสตร์   สาระที่ 2 การวัด

มาตรฐาน ค 2.1 เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัด

มาตรฐาน ค 2.2 แก้ปัญหาเกี่ยวกับ การวัด 1 เครื่องมือการวัดด้วย มาตรฐาน การวัดแบบไทย เช่น การชั่ง

การตวง

การวัดตามมาตราไทย การคำนวณพื้นที่ การคำนวณปริมาตรไม้ การอ่านวัน เดือน ปีทางจันทรคติ

วิทยาศาสตร์

สาระที่ 1 สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต

มฐ. ว.1.1 เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเอง และดูแลสิ่งแวดล้อม

มฐ. ว.1.2 เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตความหลากหลายทางชีวภาพการใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มฐ.ว. 2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง แวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มฐ.ว. 2.2 เข้าใจความสำคัญและนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

1. สัตว์ในท้องถิ่น ได้แก่ การดำรงชีวิตของสัตว์ในท้องถิ่นและการอนุรักษ์สัตว์ในท้องถิ่น
2. พืชในท้องถิ่น
3. ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่
4. ทรัพยากรและธรรมชาติในท้องถิ่น (ดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ)
5. การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติ
6. การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่า
8. สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติในท้องถิ่น (ปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหาภัยธรรมชาติ

ปัญหาด้านทรัพยากร)

9. สารเคมีในท้องถิ่น ได้แก่ ผลของสารต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม
10. แหล่งพลังงานในท้องถิ่น
11. แหล่งน้ำในท้องถิ่น
12. ของเล่น ของใช้ จากวัสดุในท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้   มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น   สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มฐ.ส.1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มฐ.ส.2.1 ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มฐ. ส. 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มฐ.ส. 3.1 เข้าใจสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มฐ.ส. 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกับทางเศรษฐกิจในสังคมโลก ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

1. หลักจริยธรรม คำสอน
2. ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม(ศาสนาในจังหวัดชัยภูมิ)
3. ศาสนบุคคล ศาสนาธรรม ศาสนสถาน ศาสนพิธีและพิธีกรรมความเชื่อทางศาสนา
4. ค่านิยม ความคิด ความเชื่อของท้องถิ่น หน้าที่พลเมือง
5. การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในท้องถิ่น
6. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
7. การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กฎหมายของท้องถิ่น
8. ระบบการเมืองการปกครองในท้องถิ่น เศรษฐศาสตร์
9. เศรษฐกิจพอเพียง
10. ปัญหาเศรษฐกิจในท้องถิ่น
- 11.ระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่น

12. การซื้อขายและการแลกเปลี่ยน

13. ระบบสหกรณ์ในท้องถิ่น

14. สถานประกอบการทางเศรษฐกิจที่สำคัญในท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้   มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น   สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
สังคมศึกษา

ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ 4   ประวัติศาสตร์

มฐ.ส.4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบ

มฐ.ส.4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจไทย และอ้างความเป็นไทย

สาระที่ 5   ภูมิศาสตร์

ม.ฐ.ส.5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประวัติศาสตร์

15. ประวัติความเป็นมาของเมืองชัยภูมิ

15.1 สมัยอยุธยา

15.2 สมัยรัชกาลที่ 5

16. ประวัติ/ผลงานบุคคลสำคัญในท้องถิ่น

16.1 พระยาภักดีชุมพล

16.2 พระมหาสมปอง ตาลปุตโต

16.3 หลวงพ่อจื่อ พันธมุตโต วัดเขาตาเงาะอุดมพร

16.4 หลวงพ่อสายทอง เตชะธัมโม วัดป่าห้วยกุ่ม

17. ประวัติ/ผลงานบุคคลสำคัญในชุมชน

18. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย

19. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

20. วิถีชีวิตของชาวชัยภูมิ- สภาพสังคมทั่วไป เช่น ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

21. แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น

22. ศิลปกรรมและศิลปวัตถุในท้องถิ่น

23. มรดกทางวัฒนธรรม

24. ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิศาสตร์

25. ปรากฏการณ์ธรรมชาติในท้องถิ่น

26. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

27. แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญในท้องถิ่น

28. ปัญหาและผลกระทบและแนวโน้มวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

29. ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น
30. อาชีพในท้องถิ่น
31. เอกลักษณ์ของท้องถิ่น
- 31.1 เอกลักษณ์ทางธรรมชาติ อุทยานต่าง ๆ
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- 31.2 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมงานประเพณีที่สำคัญ
- งานกาชาดจังหวัดชัยภูมิ
  - งานประเพณีตีคี่ตีไฟ
  - งานประเพณีบุญเดือนหก
  - งานประเพณีแห่นาคโหด
32. สัญลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ
33. สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิ
- 33.1 ที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต
- 33.2 พิกัดภูมิศาสตร์
- 33.3 ปฐพีสัณฐาน
- 33.4 ลักษณะภูมิประเทศ
- 33.5 ลักษณะภูมิอากาศ
34. มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- พื้นที่ป่าไม้
  - พืชพรรณไม้
  - สัตว์ป่า
  - แร่ธาตุ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ศิลปะ

สาระที่ 1 ทักษะศิลป์

มฐ.ศ.1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทักษะศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างาน

ทักษะศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สาระที่ 2 ดนตรี

มฐ.ศ.2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็น

มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มฐ.ศ.3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์

ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ทักษะศิลป์

1. จิตรกรรม

ประติมากรรม หัตถกรรม สถาปัตยกรรม

1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรม

1.2 รูปแบบของสถาปัตยกรรม/งานช่างของท้องถิ่น

2. การวาดภาพเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี สถานที่สำคัญ
ในชุมชน โบราณสถาน/โบราณวัตถุ วิถีชีวิตท้องถิ่น

ดนตรี

1. ดนตรีพื้นบ้าน
2. เครื่องดนตรีพื้นบ้าน
3. เพลงพื้นบ้าน
4. ประวัติความเป็นมาของดนตรีในท้องถิ่น
5. การแสดงดนตรีพื้นบ้าน ฯลฯ

นาฏศิลป์

1. นาฏศิลป์พื้นบ้าน
2. การละเล่นพื้นบ้าน/การละเล่นของ ชาวบ้าน
3. การแสดงพื้นบ้าน

กลุ่มสาระการเรียนรู้   มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น   สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มฐ. ง.1.1 เข้าใจมีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว (ที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ)

สาระที่ 2 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคมสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน

(ที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ)

งานบ้าน

1. การประกอบอาหารและเครื่องดื่มง่าย ๆ
2. การถนอมอาหาร

3. การตัดเย็บผ้าและเครื่องแต่งกายในท้องถิ่น

งานเกษตร

1. การปลูกพืช ผักในท้องถิ่น
2. การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในท้องถิ่น
3. เกษตรกรรม ไม้ผล
4. การทำปุ๋ยชีวภาพ

งานประดิษฐ์

1. ประดิษฐ์ของเล่นของใช้จากเศษวัสดุเหลือใช้ วัสดุในท้องถิ่น
2. ประดิษฐ์งาน ของตกแต่งที่เป็นเอกลักษณ์ไทยในท้องถิ่น เช่น งานใบตองจัดดอกไม้สด แกะสลัก

ผลไม้ งานร้อยมาลัย ดอกไม้เลียนแบบธรรมชาติ (ดอกกระเจียว)

3. ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น

งานช่าง

1. อาชีพในท้องถิ่น ได้แก่ งานช่างในท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สุขศึกษาและพลศึกษา

สาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มฐ.3.1 เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา

มฐ.พ. 3.2 รักการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจําอย่างสม่ำเสมอ

มีวินัยเคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และ ชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

มฐ. 4.1 เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการ

เสริมสร้างสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

สาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต

มฐ.5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุการใช้ยา สารเสพติด

และความรุนแรง

1. กีฬาพื้นบ้าน
2. กีฬาไทย
3. เกมในท้องถิ่น
4. การเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน
5. การรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น - การประยุงยา - สมุนไพร - นวด ฟัน เป่า
6. การละเล่นพื้นบ้าน
7. ศิลปะการป้องกันตัวแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. เกมและกีฬาตามสมัยนิยม

9. ความปลอดภัยในชีวิต

- ปัจจัยเสี่ยงในการดำรงชีวิต
- การป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงโรคอาการผิดปกติทางกาย และจิต สารเสพติด โรคเอดส์
- ป้องกันช่วยเหลือและดูแลตนเองจากมลพิษและสารเคมี

10. การสร้างเสริมสมรรถภาพ ทางกาย

11. สุขภาพกับสิ่งแวดล้อม

- โรคและอันตรายจากสิ่งแวดล้อมและการประกอบอาชีพ

12. อาหารในท้องถิ่น

13. สวนสมุนไพรท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้   มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น   สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ภาษาต่างประเทศ

สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มฐ.ต.1.3 เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และสื่อสารข้อมูล ความคิดรวบยอดและความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรียภาพ

สาระที่ 2 ภาษาและวัฒนธรรม

มฐ.ต.2.1 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาและนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

มฐ.ต.2.2 เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทยและนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 4 ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มฐ.ต.4.1 สามารถใช้ภาษา ต่างประเทศตามสถานการณ์ต่างๆทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม

มฐ.ต. 4.2 สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น

1. เรื่องสั้นในท้องถิ่น
2. เรื่องเล่า/นิทานในท้องถิ่น
3. ภาษาสื่อสารตามสถานการณ์ ต่าง ๆ
4. ประเพณีในท้องถิ่น
5. เทศกาลงานฉลองในท้องถิ่น
6. วัฒนธรรมของท้องถิ่น
7. บุคคลสำคัญในท้องถิ่น
8. แหล่งเรียนรู้ทุกประเภทในท้องถิ่น
9. ชีวิตประจำวันในท้องถิ่น
10. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

11. อาชีพในท้องถิ่น
12. ไม้คอกเทศก้นน้อย
13. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในท้องถิ่น
14. วันสำคัญในท้องถิ่น
15. อาหารในท้องถิ่น
16. เครื่องดื่มในท้องถิ่น
17. ผลไม้ในท้องถิ่น
18. ประเด็นปัญหาและเหตุการณ์ปัจจุบันในท้องถิ่น
19. การซื้อขายในท้องถิ่น
20. การละเล่นในท้องถิ่น
21. คำคล้องจองง่าย ๆ ในท้องถิ่น

2 ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็น

คุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ชั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ท 5.1

ม.3/1 1. สรุปเนื้อหาวรรณคดี วรรณกรรมและวรรณกรรมท้องถิ่นในระดับที่ยากยิ่งขึ้นวรรณคดี

วรรณกรรม และวรรณกรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับ

- ศาสนา
- ประเพณี
- พิธีกรรม
- สุภาษิตคำสอน

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

มาตรฐาน ค 1.1 เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัดได้

ชั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ค 1.1

ม.1/1

1. เปรียบเทียบหน่วยความยาว หน่วยพื้นที่ในระบบเดียวกันและต่างระบบ และเลือกใช้หน่วยการวัดได้อย่างเหมาะสม การวัดความยาว พื้นที่ และการนำไปใช้

การเลือกใช้หน่วยการวัดเกี่ยวกับความยาว พื้นที่ การวัดและการเลือกหน่วยในการวัด

ความยาว การหาพื้นที่ ที่ดินที่ใช้ในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร / การนำความรู้เรื่องพื้นที่ไปใช้ในการจัดสรรที่อยู่ทำกิน โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ในชีวิตประจำวัน

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

มาตรฐาน ว 2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะ หาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

ขั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ว 2.1 ม. 3/1

1. สำรวจระบบนิเวศต่างๆในท้องถิ่นและอธิบาย ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในระบบนิเวศ ระบบนิเวศในแต่ละท้องถิ่น

ประกอบด้วย องค์ประกอบ

ทางกายภาพและองค์ประกอบทาง

ชีวภาพเฉพาะถิ่น ซึ่งมีความ

เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ส 5.2 ม.4 –ม.6/4

4. อธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและโลก การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม

อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและโลก

1. คุณค่าอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม
2. คุณค่าอุทยานแห่งชาติตาดโตน
3. เอกลักษณ์ชนเผ่าวัฒนธรรมท้องถิ่น (ญ้อฮูกร)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

มาตรฐาน พ 4.1 เห็นคุณค่าและมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

ขั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

พ 4.1

ม.3/3

1. รวบรวมข้อมูลและเสนอแนวทาง
2. แก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชน ปัญหาสุขภาพในชุมชน แนวทางแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยและสากล

ขั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ศ 3.2

ม.4-6/4 นำเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์ นาฏศิลป์ไทย การอนุรักษ์นาฏศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 2. 1 เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิตสังคม สิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน

ขั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ง 2. 1 ม.4-6/5 วิเคราะห์และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน อย่างสร้างสรรค์ต่อชีวิตสังคม และสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืนด้วยวิธีการของเทคโนโลยีสะอาด การเลือกใช้สิ่งของเครื่องใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยการเลือกสิ่งของ เครื่องใช้ที่เป็นมิตรกับชีวิต สังคมและ สิ่งแวดล้อม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

มาตรฐาน ต 4.2 ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก

ขั้น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ต 4.2

ม.4-6/1 1. เผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่นเป็นภาษาต่างประเทศการใช้ภาษาอังกฤษในการเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น/ประเทศชาติ เช่น หนังสือเล่มเล็ก การทำแผ่นปลิว ป้ายคำขวัญ คำเชิญชวนแนะนำโรงเรียน

การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเป็นภาษาอังกฤษ

1. ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมของจังหวัด

2. การดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงตามบริบทของจังหวัด

3. หัวข้อเรื่องสำคัญ(topics)ที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับชั้นเรียน

4. ข่าวสารและเหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่น อาชีพ สินค้า การบริการและท่องเที่ยว ฯลฯ

2.4. กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของหลักสูตรสถานศึกษา

เมื่อสถานศึกษาทราบแล้วว่าในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใดบ้างที่จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์หลักสูตรที่สัมพันธ์กับข้อมูลของสถานศึกษาหรือชุมชน นโยบาย/จุดเน้นของต้นสังกัด จากนั้นจึงร่วมกันพิจารณากำหนดเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา สภาพและความต้องการของชุมชน ซึ่งอาจจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นช่วง

ชั้น หรือเป็นชั้นปีก็ได้ การนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนนั้น สถานศึกษาสามารถนำไปวางแผนจัดประสบการณ์ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดโดยครูผู้สอน สามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นนั้นๆ

แนวการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

โครงสร้างของหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนดให้สอดคล้องกับกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น

1. บูรณาการในรายวิชาพื้นฐานของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่มีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่นตามความเหมาะสม โดยอาจปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับเนื้อหา ปรับ/เลือกใช้สื่อ การเรียนรู้ บูรณาการในรายวิชาต่างๆ
2. กำหนดหน่วยที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นนั้นๆ ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนอาจเชิญวิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือนักเรียนออกไปเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่น ก็จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น
3. จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม สถานศึกษาอาจจัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น
  - กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (เสน่ห์ภาษาถิ่น ผญา, ชนเผ่าญ้อฮูร)
  - กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (การตั้งถิ่นฐานจังหวัดชัยภูมิ)
  - กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (การทำหม่า)
4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และส่งเสริมความสามารถของผู้เรียน โดยบูรณาการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความเหมาะสมหรือบริบทของสถานศึกษา
5. การจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมจุดเน้น เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศทางกายภาพของโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตามจุดเน้น/นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ หรือชุมชน /สถานศึกษา

ตอนที่ 4

การประเมินคุณภาพสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

การประเมินคุณภาพสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น นับเป็นภารกิจสำคัญในการวัดและประเมินให้สอดคล้องและครอบคลุมกับตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ (ด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ) และธรรมชาติของเนื้อหาสาระเพื่อให้ผลการประเมินให้ชัดเจนมีความเป็นไปได้และเหมาะสมกับศักยภาพผู้เรียนโดยเฉพาะการวัดและประเมินควบคู่ไปกับการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ ซ่อมเสริม และพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแนวทางกำหนดกรอบการประเมินคุณภาพ

หลักการ

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐาน ของความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
2. **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
3. **ความสามารถในการแก้ปัญหา** เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม
4. **ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต** เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น
5. **ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี** เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

แนวทางการวัดและประเมินผล

1. การประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลก่อนเรียน เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนในแต่ละวิชา ทุกกลุ่มสาระที่ต้องประเมิน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบสารสนเทศของผู้เรียนในเบื้องต้น สำหรับการนำไปใช้จัดกระบวนการเรียนรู้

2. การประเมินผลระหว่างเรียน

การประเมินระหว่างเรียนเป็นการประเมินเพื่อมุ่งตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนว่าบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในการสอนตามแผนการสอนที่ครูได้วางแผนไว้หรือไม่ ทั้งนี้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน และส่งเสริมผู้เรียนที่มีความรู้ ความสามารถให้เกิดพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ ได้แก่

1. การประเมินด้วยการสื่อสารส่วนบุคคล ได้แก่

- 1.1 การถามตอบระหว่างทำกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.2 การสนทนาพบปะพูดคุยกับผู้เรียน
- 1.3 การสนทนาพบปะพูดคุยกับผู้เรียนกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน
- 1.4 การสอบปากเปล่าเพื่อประเมินความรู้
- 1.5 การอ่านบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ของผู้เรียน
- 1.6 การตรวจแบบฝึกหัดและการบ้าน พร้อมให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน

2. การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment)

เป็นวิธีการประเมินที่ผู้สอนมอบหมายงานหรือกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

การประเมินการปฏิบัติ ผู้สอนต้องเตรียมสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ

- 2.1 ภาระงานหรือกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ (Tasks)

2.2 เกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics)

3. การประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment)

การประเมินสภาพจริงเป็นการประเมินจากการปฏิบัติอย่างหนึ่งเพียงแต่งงานหรือกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real life) หรือใกล้เคียงกับ ชีวิตจริง ดังนั้นงานหรือสถานการณ์จึงมีสิ่งจำเป็นที่ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่างานปฏิบัติทั่วไป

วิธีการประเมินตามสภาพจริงไม่มีความแตกต่างจากการประเมินปฏิบัติ (Performance Assessment) เพียงแต่อาจมีความยุ่งยากในการประเมินมากกว่า เนื่องจากเป็นสถานการณ์จริงหรือต้องจัดสถานการณ์ให้ใกล้เคียง และเกิดประโยชน์กับผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ทราบความสามารถที่แท้จริง ว่ามีจุดเด่นและข้อบกพร่องในเรื่องใด อันจะนำไปสู่การแก้ไขที่ตรงประเด็นที่สุด

4. การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment)

การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการประเมินที่ช่วยส่งเสริมให้การประเมินตามสภาพจริง มีความเป็นไปได้มากขึ้น โดยการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติได้เก็บรวบรวม (Collect) ผลงานจากการปฏิบัติจริงมีความเป็นไปได้มากขึ้น โดยการให้ผู้เรียนหรือในชีวิตจริงที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ต่างๆ มาจัดแสดงอย่างเป็นระบบ (Organized) ทั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็น (Reflect) ความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ พัฒนาการ และความสัมฤทธิ์ผล (Achievement) ของการเรียนรู้ตามสิ่งที่มุ่งหวังจะใช้แฟ้มสะสมงานนั้นสะท้อนออกมา ซึ่งผู้สอนสามารถประเมินจากแฟ้มสะสมงานแทนการประเมินจากการปฏิบัติจริงก็ได้

3. การประเมินผลหลังเรียน

เป็นการประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนเป็นการประเมินเพื่อมุ่งตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียน เมื่อผ่านการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ตามผลการเรียนที่คาดหวังหรือไม่ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลการประเมินก่อนเรียนแล้วผู้เรียนเกิดพัฒนาการขึ้นมากน้อยเพียงใด ทำให้สามารถประเมินได้ว่าผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้เพียงใด และกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินภายหลังการเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย ได้แก่

- 1) ปรับปรุงแก้ไขส่งเสริมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดประสงค์ของการเรียน
- 2) ปรับปรุงแก้ไขวิธีการเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 3) ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียน

การประเมินผลการเรียน สามารถใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินได้อย่างหลากหลายให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหาสาระ กิจกรรมและช่วงเวลาในการประเมิน เพื่อให้การประเมินผลการเรียนดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์และสนับสนุนการเรียนการสอน

รูปแบบการประเมินคุณภาพ

การประเมินระดับสถานศึกษา

1. การประเมินในชั้นเรียน การประเมินคุณภาพนักเรียนตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และตามจุดเน้นคุณภาพนักเรียนด้านสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกวิชา ทุกชั้นเรียน โดยใช้วิธีการ/เครื่องมือวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายควบคู่ไปกับการเรียนการสอน
2. การประเมินในระดับสถานศึกษา การประเมินคุณภาพนักเรียนตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และตามจุดเน้นคุณภาพนักเรียนด้านสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สถานศึกษาพิจารณาถึงการประเมินในภาพรวม เพื่อตัดสินผลการพัฒนาผู้เรียนเมื่อจบภาคเรียนหรือปีการศึกษา โดยใช้เครื่องมือวัด และประเมินผลเป็นแบบทดสอบภาคความรู้หรือภาคปฏิบัติ ตามที่สถานศึกษากำหนด

การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา

“การประเมินคุณภาพระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการ โดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดในการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา” (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551) นอกจากนี้ ภารกิจสำคัญของเขตพื้นที่การศึกษา/ท้องถิ่นในการบริหารจัดการหลักสูตรระดับท้องถิ่น ยังต้องกำหนดให้มี

การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่นและรายงานผลคุณภาพของผู้เรียน

การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงเป้าหมาย/จุดเน้นของท้องถิ่น ตามที่กำหนดไว้ในกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถดำเนินการโดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานหรือเครื่องมือที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับสถานศึกษาในการดำเนินการจัดสอบ ได้แก่

1. กำหนดแผนงาน การวางแผนงาน และกำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่จะประเมิน เครื่องมือที่ใช้ และช่วงระยะเวลาในการประเมินอย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้ชัดเจนในกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อแจ้งให้โรงเรียนภายในเขตพื้นที่ทราบข้อมูลดังกล่าวล่วงหน้า เพื่อเตรียมพร้อมในการรับการประเมิน
2. พัฒนาค้างข้อสอบ จัดทำคลังข้อสอบมาตรฐาน เพื่อใช้ในการทดสอบ ซึ่งข้อสอบดังกล่าวควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาและปรับปรุงเป็นระยะ เพื่อให้ได้ข้อสอบที่มีคุณภาพ เทียบตรง และเชื่อถือได้
3. ใช้ผลการประเมินในการพัฒนา ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับ

กำหนดนโยบาย วางแผนงาน และกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในเขตพื้นที่ ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการที่เขตพื้นที่จะวางแนวทางในการช่วยเหลือครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

การประเมินโดยหน่วยงานต้นสังกัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

การประเมินคุณภาพนักเรียนตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้แบบทดสอบภาคความรู้ และภาคปฏิบัติ ทั้งนี้ประเมินตามกลุ่มสาระการเรียนรู้/เรื่องตามที่ส่วนกลางกำหนด/จุดเน้นตามนโยบาย ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบตรวจผลงาน / ชิ้นงาน ยกตัวอย่างเช่น

แนวทางในการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ตัวชี้วัด/เป้าหมาย/ จุดเน้น	หัวข้อเรื่อง/ เนื้อหาสาระ	วิธีการวัดและ ประเมินผล	เครื่องมือการวัดและ ประเมินผล
1.มีความรู้เกี่ยวกับ ประวัติและเรื่องราวของ ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็น สภาพแวดล้อม ในชีวิตจริงของตนเอง	ประวัติความ เป็นมา คำขวัญ สถานที่ตั้ง อาณาเขต	ทดสอบ - วัดความรู้ ความเข้าใจและ วิเคราะห์เขียนเรียงความ - ให้นักเรียนสืบค้นแล้ว จัดทำรายงานแบบ เรียงความ	แบบทดสอบ 1. แบบปรนัย ชนิด 4ตัวเลือก และ หรือ เติมคำ 2. แบบอัตนัย เขียนเรียงความ เรื่อง ชุมชนของฉัน หรืออื่นๆแบบตรวจ เรียงความ 1. ตรวจสอบความเรียบร้อย ความถูกต้องและครอบคลุมของ เนื้อหา 2. ตรวจสอบความถูกต้องของ ขั้นตอนการเขียนเรียงความ 3. ตรวจสอบการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของ ข้อมูล

<p>2. รู้เรื่องราว สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น</p>	<p>1. สภาพภูมิอากาศ</p> <p>2. สภาพภูมิประเทศ</p> <p>3. สภาพสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เชื้อชาติ - ศาสนา - อาชีพ 	<p>1. ทดสอบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัดความรู้ ความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ <p>2. อภิปรายและเขียนรายงานสรุปการอภิปราย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ค้นคว้า/สัมภาษณ์ แล้ววิเคราะห์ จากนั้นนำมาอภิปรายในชั้นเรียนพร้อมทั้งเขียนรายงานสรุปผลการอภิปราย 	<p>แบบทดสอบ</p> <p>1.แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก และหรือ เติมคำ</p> <p>2. แบบอัตนัยเขียนเรียงความ เรื่องคนใน ชุมชนบ้านฉัน หรืออื่นๆ แบบสังเกต</p> <p>1. การมีส่วนร่วมในการอภิปราย</p> <p>2. การอภิปรายในประเด็นที่กำหนด</p> <p>3. มีแนวทางการคิดแบบคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ</p> <p>4. ร่วมอภิปรายอย่างมีวินัย และปฏิบัติตามหน้าที่ในการร่วมอภิปรายแบบตรวจการเขียนรายงานสรุป</p> <p>1. ตรวจสอบถูกต้องของเนื้อหาและเนื้อความรู้ที่สรุป</p> <p>2. ตรวจสอบวิธีการเขียน</p>
---	--	---	---

ตัวชี้วัด/เป้าหมาย/จุดเน้น	หัวข้อเรื่อง/เนื้อหาสาระ	วิธีการวัดและประเมินผล	เครื่องมือการวัดและประเมินผล
<p>3. เกิดความรักและความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น</p>	<p>1. ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน</p> <p>2. บุคคลสำคัญในชุมชนและหรือปราชญ์ท้องถิ่น</p>	<p>1. สอบถามและรายงานการเข้าร่วมกิจกรรม</p> <p>2. จัดบอร์ด/นิทรรศการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน แล้วเขียนขั้นตอนดำเนินกิจกรรมนั้นๆ - นำภาพเหตุการณ์และขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมมาจัดบอร์ด/ 	<p>แบบสอบถาม</p> <p>แบบสังเกต</p> <p>แบบรายงานการร่วมกิจกรรม</p> <p>1. สอบถามการเข้าร่วมกิจกรรม</p> <p>2. สังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม</p> <p>3. การเขียนรายงานการเข้าร่วมกิจกรรมแบบประเมินผลการจัด</p>

		นิทรรศการ 1. เขียนรายงานและจัด ป้ายนิเทศแนะนำบุคคล สำคัญ - คั่นคว่ำและวิเคราะห์วิธีการ ดำรงชีวิตคุณธรรมจริยธรรม ของบุคคลหรือปราชญ์ท้องถิ่น - เขียนรายงานและจัดป้าย นิเทศ	บอร์ด/นิทรรศการ 1. ความถูกต้องของเนื้อหา ความรู้ 2. ขั้นตอนในการดำเนิน กิจกรรม 3. องค์ประกอบในการจัด บอร์ด/นิทรรศการแบบ ตรวจรายงานและการจัด ป้ายนิเทศ 1. ตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมของเนื้อหา 2. ตรวจสอบความถูกต้อง ขั้นตอนการเขียนรายงาน 3. ตรวจสอบการอ้างอิงถึง แหล่งที่มาของข้อมูล

ตัวชี้วัด/เป้าหมาย/ จุดเน้น	หัวข้อเรื่อง/ เนื้อหาสาระ	วิธีการวัดและ ประเมินผล	เครื่องมือการวัดและ ประเมินผล
4. ภูมิใจในบ้านเกิดเมือง นอน	1. สถานที่สำคัญของ ของชุมชน - โบราณสถาน - ศาสนสถาน - สถานที่ราชการ	เขียนรายงาน จัดป้าย นิเทศ นิทรรศการ ทำ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ - สืบค้น คั่นคว่ำ ความสำคัญ ความ เป็นมาของ โบราณสถาน ศาสนสถาน หรือ สถานที่ราชการที่ตั้งอยู่ ในชุมชนแล้วเขียน รายงาน จัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ ทำแผ่น ประชาสัมพันธ์	แบบตรวจเรียงความ 1. ตรวจสอบความเรียบร้อย ความถูกต้องและ ครอบคลุมของเนื้อหา 2. ตรวจสอบความถูกต้องของ ขั้นตอนการเขียนเรียงความ 3. ตรวจสอบการอ้างอิงถึงแหล่ง ที่มาของข้อมูลแบบประเมิน ผลการจัดนิทรรศการ 1. ความถูกต้องของเนื้อหาความรู้ 2. ขั้นตอนในการดำเนิน กิจกรรม 3. องค์ประกอบในการจัดแบบสำรวจ

			แผ่นพับประชาสัมพันธ์ 1. ความเรียบร้อย ถูกต้องของเนื้อหา 2. ลักษณะการออกแบบ 3. องค์ประกอบศิลป์ 4. ประโยชน์ที่ได้รับ
5. เพื่อให้สามารถ แก้ปัญหาพัฒนาตนเอง	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เขียนเรียงความ - สภาพปัญหาในการ ดำรงตนตามวิถีทาง สังคมและสังเคราะห์ แนวทางในการนำภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาแก้ไข ปัญหา	แบบตรวจเรียงความ 1. ตรวจสอบความเรียบร้อยความถูกต้อง และครอบคลุมของเนื้อหา 2. ตรวจสอบความถูกต้องของขั้นตอนการ เขียนเรียงความ 3. ตรวจสอบการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของ ข้อมูล
6. พัฒนาอาชีพครอบครัว และสังคมของตนเอง	อาชีพในท้องถิ่น	จัดทำโครงงานฝึก อาชีพตามภูมิปัญญา ท้องถิ่น - ทำโครงงานแล้วจัด	แบบตรวจการเขียน รายงานโครงงาน - พิจารณา 1. ความเป็นมา

ตัวชี้วัด/เป้าหมาย/ จุดเน้น	หัวข้อเรื่อง/ เนื้อหาสาระ	วิธีการวัดและ ประเมินผล	เครื่องมือการวัดและ ประเมินผล
		นิทรรศการแลกเปลี่ยน เรียนรู้	2. วัตถุประสงค์ 3. วิธีการศึกษา/ค้นคว้า/แสวงหาข้อมูล 4. การวิเคราะห์ข้อมูล 5. การสรุปผลการศึกษาแบบ ประเมินผลการจัดนิทรรศการ - พิจารณา 1. ความถูกต้องของเนื้อหาความรู้ 2. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม 3. องค์ประกอบในการจัดบอร์ด นิทรรศการ

หมายเหตุ วิธีการวัดและประเมินผลมีหลากหลายวิธี สามารถออกแบบการประเมินเป็นการทดสอบ การสังเกต

การสัมภาษณ์การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน ตามความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์แลเป้าหมายของการวัดและประเมินผลในครั้งนี้ๆ

.....

ตอนที่ 5

กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น “ชัยภูมิ เมืองผู้กล้าพญาแล”

คำขวัญจังหวัดชัยภูมิ

“กำเนิดแม่น้ำชี สดุดีพญาแลผู้กล้า ปรากฏคู่เป็นสง่า ล้ำค่าพระธาตุชัยภูมิ สมบูรณ์ป่าเขาสรรพสัตว์
เด่นชัดลายผ้าไหม ดอกกระเจียวงามลือไกล อารยธรรมไทยทวารดี”

กรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น “ชัยภูมิ เมืองผู้กล้าพญาแล” แบ่งสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับเมืองชัยภูมิ
ออกเป็น 7 ด้าน 26 สาระย่อย ดังนี้

ด้านที่ 1 ภูมิศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยสาระย่อย 4 สาระ

สาระที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพ

สาระที่ 2 ภูมิศาสตร์ชีวภาพ

สาระที่ 3 ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

สาระที่ 4 ภูมิศาสตร์สารสนเทศ

ด้านที่ 2 การเมืองการปกครอง ประกอบด้วยสาระย่อย 3 สาระ

- สาระที่ 1 ข้อมูล สารสนเทศ
- สาระที่ 2 รูปแบบการปกครอง
- สาระที่ 3 การบริหารราชการ

ด้านที่ 3 ประวัติศาสตร์เมืองผู้กล้าพญาแล ประกอบด้วยสาระย่อย 2 สาระ

- สาระที่ 1 ประวัติศาสตร์เมืองชัยภูมิสมัยอยุธยา
- สาระที่ 2 ประวัติศาสตร์เมืองชัยภูมิสมัยรัชกาลที่ 5

ด้านที่ 4 ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ประกอบด้วยสาระย่อย 4 สาระ

- สาระที่ 1 ศิลปะและสถาปัตยกรรม
- สาระที่ 2 โบราณสถานโบราณวัตถุ
- สาระที่ 3 ขนบธรรมเนียมประเพณี
- สาระที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านที่ 5 แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยสาระย่อย 2 สาระ

- สาระที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- สาระที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

ด้านที่ 6 บุคคลสำคัญ ประกอบด้วยสาระย่อย 7 สาระ

- สาระที่ 1 บุคคลสำคัญด้านศาสนา
- สาระที่ 2 บุคคลสำคัญด้านข้าราชการ
- สาระที่ 3 บุคคลสำคัญด้านนักแสดง
- สาระที่ 4 บุคคลสำคัญด้านนักมวย
- สาระที่ 5 บุคคลสำคัญด้านนักร้อง
- สาระที่ 6 บุคคลสำคัญด้านนักกีฬา
- สาระที่ 7 บุคคลสำคัญด้านการเมืองการปกครอง

ด้านที่ 7 อาชีพสำคัญ ประกอบด้วยสาระย่อย 4 สาระ

- สาระที่ 1 อาชีพด้านเกษตรกรรม
- สาระที่ 2 อาชีพด้านพาณิชยกรรม
- สาระที่ 3 อาชีพด้านอุตสาหกรรม
- สาระที่ 4 อาชีพอิสระ
- สาระที่ 5 อาชีพรับราชการ

ขอบเขตสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ด้านที่ 1 ภูมิศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ

สาระที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพ

ที่ตั้ง ขนาดและอาณาเขต

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดชัยภูมิลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ พื้นที่ครึ่งหนึ่งของจังหวัดเป็นป่าไม้และภูเขา นอกจากนั้นเป็นที่ราบสูง มีพื้นที่ป่าไม้และเทือกเขาตั้งเรียงรายจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาสำคัญคือ ภูเขี้ยว ภูแลนคา และภูพังเหย ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงทำให้พื้นที่จังหวัด ถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน คือส่วนเหนือ มีอำเภอหนองบัวแดง แก้งคร้อ บ้านแท่น เกษตรสมบูรณ์ ภูเขี้ยวคอนสาร และภักดีชุมพลส่วนใต้ มีอำเภอเมืองชัยภูมิ บ้านเขว้า จัตุรัส บำเหน็จณรงค์ เทพสถิต หนองบัวระเหว คอนสวรรค์ อำเภอเนินสง่า และกิ่งอำเภอซับใหญ่

ลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญ แบ่งได้ 3 ลักษณะดังนี้

- 1.พื้นที่ราบฝั่งแม่น้ำ เขตนี้มีพื้นที่ประมาณ 1,048,000 ไร่ หรือร้อยละ 13 ของพื้นที่จังหวัด มีความสูงตั้งแต่ 0- 200 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำชีในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ บำเหน็จณรงค์ จัตุรัส คอนสวรรค์ บริเวณนี้จะเป็นเขตที่ราบ น้ำท่วมถึงในฤดูฝน
- 2.พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น อยู่ตอนกลางของพื้นที่จังหวัดเป็นแนวยาวตามทิศเหนือ-ใต้ ตามแนวเทือกเขาตงพญาเย็น มีความสูงประมาณ 200- 500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ จัตุรัส บำเหน็จณรงค์ บ้านเขว้า และคอนสวรรค์
- 3.พื้นที่สูงและภูเขา สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนลึกและภูเขาในเขตเทือกเขาตงพญาเย็น มีความสูงตั้งแต่ 500- 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอหนองบัวระเหว คอนสาร เกษตรสมบูรณ์ ภูเขี้ยว แก้งคร้อ และพื้นที่ทางตอนเหนือของอำเภอเมืองชัยภูมิ

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ดิน

จากการสำรวจทรัพยากรดินของจังหวัดชัยภูมิ โดยกองสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน พบว่าวัตถุกำเนิดดินในบริเวณจังหวัดชัยภูมิ ส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากพวกตะกอนที่ถูกรน้ำพัดพามาทับถมกันนานมาแล้ว และมีการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐานโดยขบวนการชะล้างและปรับระดับพื้นที่ซึ่งทำให้เกิดพื้นที่ที่มีความสูงต่ำแตกต่างกัน และดินที่เกิดขึ้นมีอายุที่แตกต่างกัน บางส่วนจะพบดินที่เกิดจากการผุพังและสลายตัวของหินในบริเวณนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริเวณภูเขาและที่ลาดเชิงเขา ดินในจังหวัดชัยภูมิสามารถจำแนกออกเป็น 64 หน่วยดิน การใช้

ประโยชน์ที่ดิน จากการสำรวจสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดชัยภูมิในปี 2543 ด้วยภาพถ่ายดาวเทียมแลนด์แซทระบบ TM (Thematic Mapper) โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่าพื้นที่ 2-7 ส่วนใหญ่เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร คือ 5,080,107 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.61 ของพื้นที่จังหวัด กระจายตัวอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัด รองลงมาคือพื้นที่ป่าไม้ 2,255,979 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.25 ของพื้นที่จังหวัด ทางด้านตะวันตกและตอนกลางของจังหวัด ปัญหาทรัพยากรดินและที่ดินของจังหวัดชัยภูมิที่พบคือ ปัญหาความเสื่อมโทรมของดินที่เกิดจากสาเหตุของลักษณะต้นกำเนิดดินของแต่ละพื้นที่ที่ไม่สามารถนำมาปลูกพืชได้ หรือได้ผลผลิตน้อย และที่สำคัญเกษตรกรทำการเกษตรโดยขาดการบำรุงดินให้มีคุณภาพดีอยู่เสมอ นอกจากนี้ทั่วทุกพื้นที่ของจังหวัดชัยภูมียังประสบปัญหาดินเค็มโดยเฉพาะอำเภอจัตุรัส, อำเภอเนินสง่า, อำเภอบำเหน็จณรงค์และอำเภอกอนสวรรค์ ซึ่งพบเกลือในดินมากจนไม่สามารถนำมาปลูกพืชได้

2. น้ำ

จังหวัดชัยภูมิมีลำน้ำชี ลำน้ำเชิญและลำน้ำพรมเป็นลำน้ำสายหลัก ซึ่งมีการเก็บตัวอย่างคุณภาพน้ำจากตัวแทนลำน้ำในช่วงต่างๆ ของลำน้ำสายหลักทั้ง 3 สาย จำนวน 3 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2550 ปรากฏผล ดังนี้ ลำน้ำเชิญ คุณภาพน้ำโดยรวมตลอดปีอยู่ในเกณฑ์พอใช้ลำน้ำพรม คุณภาพน้ำโดยรวมตลอดปีอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ลำน้ำชี คุณภาพน้ำ โดยรวมตลอดปีอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จะเห็นว่าคุณภาพน้ำของแม่น้ำสายหลักทั้ง 3 สาย ของจังหวัดชัยภูมิอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ซึ่งหากยังปล่อยให้มีการใช้ประโยชน์จากลำน้ำโดยไม่มีการดูแลรักษา เช่น การปล่อยน้ำ ทั้งจากสถานประกอบการ ร้านอาหาร และครัวเรือนลงแหล่งน้ำ การทิ้งขยะมูลฝอยลงแหล่งน้ำ การใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลงในการปราบศัตรูพืชทางการเกษตรแล้วถูกชะล้างลงแหล่งน้ำในฤดูฝน การกระทำต่างๆ เหล่านี้จะทำให้คุณภาพน้ำทั้ง 3 สาย เสื่อมโทรมลงอย่างแน่นอน และจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่นตามมา เช่นระบบนิเวศแหล่งน้ำ พืช สัตว์ในแหล่งน้ำถูกทำลาย สูดทำยผู้ที่ได้รับส่งผลกระทบต่อมนุษย์ที่ต้องใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัยของมนุษย์พื้นที่ที่เกิดปัญหา ได้แก่พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล สำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ด้านการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นการสร้างฝายดิน ฝายชะลอความชุ่มชื้น การขุดลอก ด้านการจัดการน้ำเสียชุมชนมีโครงการฟื้นฟูและปรับปรุงรวบรวมและบำบัดน้ำเสยรวม วงเงินทั้งโครงการ 55,067,450 บาท ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ จึงควรมีมาตรการอนุรักษ์และเฝ้าระวังแหล่งน้ำ อย่างสม่ำเสมอ และควรจะมีการบำบัดน้ำเสียจากครัวเรือน ชุมชนในรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนขนาดเล็ก โดยการใช้ระบบบำบัดอย่างง่าย เช่น ใช้ถังดักไขมันในระดับครัวเรือน ร้านอาหาร ใช้ระบบบำบัดแบบ Wetland ในชุมชน เป็นต้น

3. ป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดชัยภูมิเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่มีความสำคัญยิ่งต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมและการผลิตกระแสไฟฟ้า โดยเฉพาะแม่น้ำชี แม่น้ำเชิญ แม่น้ำพรม อันเป็นเส้นเลือดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์และสัตว์ป่าหายาก เช่นแรดพันธุ์สุมาตรา เป็นต้น พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดชัยภูมิที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ประกอบด้วย ป่าสงวนแห่งชาติ 11 แห่ง อุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่ง และเขตห้ามล่าสัตว์ 1 แห่ง ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ได้ถูกทำลายเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม และใช้เป็นที่ทำกินของราษฎร โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนล่างของจังหวัดในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งถูกเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นที่ ทำนาและปลูกพืชไร่จนหมดสภาพป่าไม้ ได้แก่ ป่าตาดเนิน ในเขตอำเภอจตุรัส และอำเภอเนินสง่า ป่าภูแลนคา ด้านทิศใต้ของอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจตุรัส อำเภอหนองบัวระเหว ป่าโคกใหญ่ ในเขตอำเภอคอนสาร เกษตรสมบูรณ์ โดยพื้นที่ป่าสงวนดังกล่าวได้ถูกบุกรุกเปลี่ยนแปลงสภาพป่าคิดเป็นร้อยละ 93.59, 91.62 และ 58.44 ของพื้นที่ป่าสงวนตามลำดับ และจากผลการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดการพังทลายของดิน ฤดูฝนเกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลันในหลายพื้นที่และเกิดความแห้งแล้งในฤดูแล้งเนื่องจากไม่มีป่าไม้คอยดูดซับน้ำ สร้างความชุ่มชื้นในบรรยากาศทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าไม้ สัตว์ป่าขาดแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัย ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ป่าไม้ลดลง แนวทางจัดการควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ป่าไม้มากขึ้น ควบคู่กับการให้ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ประชาชนให้มีศักยภาพเพียงพอ ควรทำระบบป่าชุมชน

4. แร่ธาตุ

จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี ได้พบแร่ธาตุที่สำคัญที่จังหวัดชัยภูมิคือ ทองแดง ทองคำขาว (ซึ่งแหล่งสำรวจยังไม่มากพอต่อการลงทุน) เหล็กสินเธาว์ และแร่โปแตช นอกจากนี้ยังมีบริษัทที่มีนักลงทุนต่างประเทศร่วมกับคนไทยได้มาดำเนินการสำรวจแหล่งเชื้อเพลิงธรรมชาติ เช่นแก๊สธรรมชาติบ้างเป็นครั้งคราว และที่สำคัญมีการทำเหมืองแร่โปแตช ที่บริเวณตำบลบ้านตาล ตำบลบ้านชวน ตำบลหัวทะเล และตำบลบ้านเพชรในพื้นที่อำเภอบำเหน็จณรงค์ โดยจากการสำรวจพบว่ามีปริมาณเกลือหินและแร่โปแตชมากพอที่จะลงทุน คือมีแร่โปแตช จำนวน 570 ล้านตัน

สาระที่ 3 ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดชัยภูมิมีขนาดเศรษฐกิจหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมในจังหวัด 53,278 ล้านบาท มีผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อคนต่อปี 55,665 ต่อคนต่อปี อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 2.9 และคาดว่าในปี พ.ศ. 2559 จังหวัดชัยภูมิจะมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในจังหวัด 60,248 ล้านบาท หรือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อคนต่อปี 63,079 บาทต่อคนต่อปี หรือมีอัตราขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ 13.1 (รายงานประมาณการเศรษฐกิจจังหวัดชัยภูมิ ฉบับที่ 3/2560) การจ้างงานมีจำนวนคนงานทั้งสิ้น 23,623 คน อำเภอที่มีการจ้างงานมากที่สุดคือ อำเภอจตุรัส 7,801 คน รองลงมาคือ อำเภอเมืองชัยภูมิ 4,269 คน อำเภอแก้งคร้อ 3,704 คน อำเภอเกษตรสมบูรณ์ 2,274 คน อำเภอภูเขียว 1,557 คน ตามลำดับ ประเภทอุตสาหกรรมที่จ้างงานมากที่สุดคือ อุตสาหกรรมสิ่งทอ มีข้อมูลในทำเนียบโรงงานทั้งสิ้น 32 โรงงาน มีการจ้างงานทั้งสิ้น 17,917 คน คิดเป็นร้อยละ 75.84 ของแรงงานทั้งหมด สำหรับแหล่งที่ตั้งสำคัญของโรงงานอุตสาหกรรม พิจารณาจากความหนาแน่นของโรงงานขนาดเงินลงทุน และจำนวนการจ้างงาน ได้แก่อำเภอเมือง เป็นพื้นที่ที่มีโรงงานตั้งอยู่หนาแน่นมากเป็นอันดับ 1 และมีจำนวนการจ้างงานสูงเป็นอันดับ 2 ของจังหวัดชัยภูมิอำเภอจตุรัส มีจำนวนโรงงานตั้งอยู่หนาแน่นเป็นอันดับ 2 มีจำนวนการจ้างงานสูงเป็นอันดับ 1 ของจังหวัด และมีเงินทุนภาคอุตสาหกรรมสูงเป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัดชัยภูมิ การจ้างแรงงานที่สูงเป็นอันดับ 1 ของจังหวัดเป็นการจ้างงานในประเภทอุตสาหกรรมสิ่งทอ

อำเภอแก้งคร้อ เป็นแหล่งที่ตั้งสำคัญของกลุ่มอุตสาหกรรมถักทอ การตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงานสูงเป็นอันดับ 3 ของจังหวัดชัยภูมิอำเภอภูเขียว เป็นแหล่งที่ตั้งสำคัญของอุตสาหกรรมเกษตร (น้ำตาลทราย) ผลิตเอทานอล การผลิตกระแสไฟฟ้า และการผลิต PARTICLE BOARD มีเงินทุนภาคอุตสาหกรรมสูงเป็นอันดับที่ 1 ของจังหวัดชัยภูมิอำเภอบำเหน็จณรงค์และอำเภอนองบัวระเหว เป็นแหล่งที่ตั้งสำคัญของอุตสาหกรรมแป้งมันสำปะหลัง อำเภอบำเหน็จณรงค์ เป็นแหล่งที่ตั้งเหมืองโปแตสของโครงการอาเซียน ส่วนในพื้นที่ของอำเภอที่เหลือคือ คอนสวรรค์ บ้านเขว้า เกษตรสมบูรณ์ นองบัวแดง เทพสถิต บ้านแท่น คอนสาร ภูคิงชุมพล เนินสง่า และอำเภอชัยใหญ่ แม้สถานภาพปัจจุบันจะบ่งชี้ว่ามีธุรกรรมอุตสาหกรรมตั้งอยู่เบาบาง แต่มีหลายพื้นที่ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่เข้มข้น เช่น การผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าไหม สิ่งถักทอ ในอำเภอคอนสวรรค์ บ้านเขว้า เนินสง่า เทพสถิต จังหวัดชัยภูมิมีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 1,505,718 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ซึ่งมีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน 1,418,833 คน รวมทั้งสิ้น 86,885 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.12 และมีรายได้จากการท่องเที่ยวในปี 2559 จำนวน 1,639.80 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีรายได้จากการท่องเที่ยว 1,467.85 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 171.95 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 11.71 มีจำนวนห้องพัก 2,612 ห้อง จำนวนผู้เข้าพักแรม 744,179 คน มีอัตราการเข้าพักร้อยละ 54.44

สาระที่ 4 ภูมิสารสนเทศ

- 1.การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
- 2.การนำเสนอข้อมูลสารสนเทศด้านภูมิศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ

ด้านที่ 2 การเมืองการปกครอง

สาระที่ 1 ข้อมูลสารสนเทศ

การปกครองแบ่งออกเป็น 16 อำเภอ 124 ตำบล 1393 หมู่บ้าน

อำเภอเมืองชัยภูมิ

อำเภอบ้านเขว้า

อำเภอคอนสวรรค์

อำเภอเกษตรสมบูรณ์

อำเภอนองบัวแดง

อำเภอจัตุรัส

อำเภอบำเหน็จณรงค์

อำเภอนองบัวระเหว

อำเภอเทพสถิต

อำเภอภูเขียว

อำเภอบ้านแท่น

อำเภอแก้งคร้อ

อำเภอคอนสาร

อำเภอภักดีชุมพล

อำเภอเนินสง่า

อำเภอซับใหญ่

การปกครองส่วนท้องถิ่น

แบ่งออกเป็น 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 34 เทศบาลตำบล และ 107 องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีรายชื่อเทศบาลดังนี้

อำเภอชัยภูมิ

เทศบาลเมืองชัยภูมิ

เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

เทศบาลตำบลลาดใหญ่

เทศบาลตำบลชีลอง

เทศบาลตำบลโคกสูง

อำเภอเกษตรสมบูรณ์

เทศบาลตำบลเกษตรสมบูรณ์

เทศบาลตำบลบ้านเป่า

เทศบาลตำบลบ้านเตื่อ

อำเภอแก้งคร้อ

เทศบาลตำบลแก้งคร้อ

เทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม

เทศบาลตำบลหนองสังข์

อำเภอคอนสวรรค์

เทศบาลตำบลคอนสวรรค์

อำเภอคอนสาร

เทศบาลตำบลคอนสาร

เทศบาลตำบลห้วยยาง

เทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย

อำเภอจัตุรัส

เทศบาลตำบลจัตุรัส

เทศบาลตำบลหนองบัวโคก

เทศบาลตำบลหนองบัวใหญ่

อำเภอเทพสถิต

เทศบาลตำบลเทพสถิต

อำเภอบ้านเขว้า

เทศบาลตำบลบ้านเขว้า

เทศบาลตำบลทุ่งทอง

เทศบาลตำบลตลาดแร้ง

เทศบาลตำบลลุ่มลำชี

อำเภอบ้านแท่น

เทศบาลตำบลบ้านแท่น

เทศบาลตำบลบ้านเต่า

อำเภอบำเหน็จณรงค์

เทศบาลตำบลบ้านเพชร

เทศบาลตำบลบำเหน็จณรงค์

อำเภอภูเขียว

เทศบาลตำบลภูเขียว

เทศบาลตำบลบ้านเพชรภูเขียว

เทศบาลตำบลบ้านแก้ง

เทศบาลตำบลธาตุทอง

อำเภอหนองบัวระเหว

เทศบาลตำบลหนองบัวระเหว

เทศบาลตำบลห้วยแย้

เทศบาลตำบลโคกสะอาด

อำเภอหนองบัวแดง

เทศบาลตำบลหนองบัวแดง

เทศบาลตำบลหลวงศิริ

ด้านที่ 3 ประวัติศาสตร์เมืองชัยภูมิ

สาระที่ 1 ประวัติศาสตร์เมืองชัยภูมิ

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองชัยภูมิปรากฏในทำเนียบแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่าเป็นเมืองขึ้นกับเมืองนครราชสีมา แต่ต่อมาผู้คนได้อพยพออกไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินที่อื่น และเมื่อปี พ.ศ. 2360 "นายแล" ข้าราชการสำนักเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ได้อพยพครอบครัวและบริวารเดินทางข้ามลำน้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองน้ำขุ่น (หนองอีจาน) ซึ่งอยู่ในบริเวณท้องที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2362 เมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่มาก นายแลก็ได้ย้ายชุมชนมาตั้งใหม่ที่บ้านโนนน้ำอ้อม บ้านสีลอง ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิ 6 กิโลเมตร นายแลได้เก็บส่วยผ้าขาวส่งไปบรรณาการเจ้าอนุวงศ์จนได้รับบำเหน็จความชอบแต่งตั้งเป็น "ขุนภักดีชุมพล" ในปี พ.ศ. 2365 นายแลได้ย้ายชุมชนอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากที่เดิมกันดารน้ำ มาตั้งใหม่ที่บริเวณบ้านหลวงซึ่งตั้งอยู่ระหว่างหนองปลาเฒ่ากับหนองหลอด (เขตอำเภอเมืองชัยภูมิปัจจุบัน) และได้หันมาขึ้นตรงต่อเมืองนครราชสีมา และส่งส่วยทองคำถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว ไม่ยอมขึ้นต่อเจ้านวงศ์อีกต่อไป พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้ายกบ้านหลวงขึ้นเป็น เมืองชัยภูมิ และแต่งตั้งขุนภักดีชุมพล (แล) เป็น "พระยาภักดีชุมพล" เจ้าเมืองคนแรก

ต่อมาเจ้านวงศ์ได้ก่อการกบฏ ยกทัพเข้ามาหมายจะตีกรุงเทมหานคร โดยหลอกหัวเมืองต่าง ๆ ที่เดินทัพมาว่าจะมาช่วยกรุงเทมหานครรบกับอังกฤษ จนกระทั่งเจ้านวงศ์สามารถยึดเมืองนครราชสีมาได้เมื่อปี พ.ศ. 2369 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นต่อมาเมื่อความแตก เจ้านวงศ์ได้กวาดต้อนชาวเมืองนครราชสีมาเพื่อนำไปยังเมืองเวียงจันทน์

เมื่อไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์ หญิงชายชาวเมืองที่ถูกจับโดยการนำของคุณหญิงโม ภรรยาเจ้าเมืองนครราชสีมา ได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้ พระยาภักดีชุมพล (แล) เจ้าเมืองชัยภูมิ พร้อมด้วยเจ้าเมืองใกล้เคียงได้ยกทัพออกไปสมทบกับคุณหญิงโม ตีกระหนาบทัพเจ้านวงศ์เวียงจันทน์จนแตกพ่ายไป ฝ่ายกองทัพลาวส่วนหนึ่งล่าถอยจากเมืองนครราชสีมาเข้ายึดเมืองชัยภูมิไว้และเกลี้ยกล่อมให้พระยาภักดีชุมพลเข้าร่วมเป็นกบฏด้วย แต่พระยาภักดีชุมพลไม่ยอม เจ้านวงศ์เกิดความแค้นจึงจับตัวพระยาภักดีชุมพลมาประหารชีวิตที่บริเวณใต้ต้นมะขามใหญ่ริมหนองปลาเฒ่า ซึ่งต่อมาชาวชัยภูมิได้ระลึกถึงคุณความดีที่ท่านมีความซื่อสัตย์และเสียสละต่อแผ่นดิน จึงได้พร้อมใจกันสร้างศาลขึ้น ณ บริเวณนั้น ปัจจุบันทางราชการได้สร้างศาลขึ้นใหม่เป็นศาลาทรงไทยชื่อว่า "ศาลาพระยาภักดีชุมพล (แล)" มีรูปหล่อของท่านอยู่ภายใน เป็นที่เคารพกราบไหว้และถือเป็นปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของจังหวัด ตั้งอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดชัยภูมิประมาณ 3 กิโลเมตร

จังหวัดชัยภูมิ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2440 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงได้เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองประเทศใหม่จัดเมืองต่าง ๆ เป็นมณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยรวมเอา 5 เมืองที่ขึ้นต่อเมืองนครราชสีมาในอดีต ได้แก่ เมืองชัยภูมิ เมืองสีมูม (จตุรัส) เมืองภูเขียว (ผักปัง) เมืองเกษตรสมบูรณ์ (บ้านยาง) และเมืองบำเหน็จณรงค์ (บ้านขวน) โดยเลือกเอาเมืองชัยภูมิ ซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างสองเมืองใหญ่คือเมืองสีมูม (จตุรัส) และเมืองภูเขียว (ผักปัง) ยกฐานะเป็นศูนย์กลางของจังหวัด และเปลี่ยนเป็นอำเภอเมืองชัยภูมิ ยุบเมืองทั้ง 4 เป็นอำเภอ ได้แก่ อำเภอจตุรัส อำเภอภูเขียว อำเภอเกษตรสมบูรณ์ และอำเภอบำเหน็จณรงค์ ต่อมาได้มีการยุบอำเภอบำเหน็จณรงค์ให้อยู่ในการปกครองของอำเภอจตุรัส และยุบอำเภอเกษตรสมบูรณ์ให้อยู่ในการปกครองของอำเภอภูเขียว เนื่องจากอำเภอทั้ง 2 นั้นอยู่ไม่ไกลกัน จังหวัดชัยภูมิจึงเหลืออยู่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอจตุรัส และอำเภอภูเขียว ที่เป็น 3 เมืองเสาหลัก ร่วมก่อตั้งจังหวัดชัยภูมิขึ้นมา และเจริญมาตามลำดับ ปัจจุบันจังหวัดชัยภูมิแบ่งการปกครองทั้งหมด 16 อำเภอ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอันดับ 7 ของประเทศ โดยมีเนื้อที่ประมาณ 12,778.3 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ตั้งของแหล่งอารยธรรมอันเก่าแก่นับตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยขอม กระทั่งสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรล้านช้าง

ด้านที่ 4 ศิลปวัฒนธรรมประเพณี

สาระที่ 1 ศิลปะและสถาปัตยกรรม

วัดศิลาอาสน์ ภูพระ ตั้งอยู่บนเนินเขาหินทรายเตี้ย ๆ ที่บ้านนาไก่เสา ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ อยู่ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิไปทางด้านทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร ภายในบริเวณวัดมีพระพุทธรูปจำหลัก (แกะสลัก) เป็นกลุ่ม อยู่ใต้เพิงผาหินอันเป็นที่มาของชื่อ ภูพระ และเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านมาช้านาน

ประกอบด้วยพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายพาดอยู่ที่พระขงฆ์ (พระหัตถ์อยู่ในท่าตรงข้ามกับปางมารวิชัย) เรียกกันว่า พระเจ้าตื้อ มีพระพุทธรูปหินทรายขนาดเล็กสูง 7 นิ้วลักษณะเดียวกันอีก 1 องค์ตั้งวางอยู่ด้านหน้า ใกล้กันมีพระพุทธรูปอีก 7 องค์จำหลักรอบเสาหินทราย ประทับนั่งเรียงแถว ปางสมาธิ 5 องค์ ปางเดียวกับพระเจ้าตื้อ 2 องค์ พระพุทธรูปเหล่านี้มีพุทธลักษณะเป็นแบบพระพุทธรูปอุทอง มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-19 ร่วมสมัยอยุธยาตอนต้น ทุกปีมีงานนมัสการพระพุทธรูปที่ภูพระในกลางเดือน 5 เริ่มต้นวันขึ้น 14 ค่ำ รวม 3 วัน ท่านที่อยู่ต่างจังหวัดประสงค์จะเดินทางไปนมัสการพระพุทธรูปซึ่งเป็นปูชนียสถานเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ หรือเที่ยวชมวัดสามารถไปได้โดยทางรถยนต์ ปัจจุบันการเดินทางสะดวก ถนนลาดยางตลอดเส้นทาง

ปราสาทค์

จังหวัดชัยภูมิ เป็นอีกจังหวัดหนึ่งทางภาคอีสานของประเทศไทยที่มีความเป็นมาที่เก่าแก่ มีอารยธรรมซ้อนทับกันหลายสมัย สามารถสืบย้อนไปได้ถึงสมัยทวารวดี สมัยขอมยังเรื่องอำนาจ โดยในสมัยที่ขอมยังเรื่องอำนาจนี้ เมืองชัยภูมิถือได้ว่าเป็นเมืองผ่านของขอม และได้ปรากฏหลักฐานเป็นปราสาทค์ศิลาหลายแห่งกระจายอยู่ตามจุดต่างๆ เช่น พระธาตุหนองสามหมื่น พระธาตุกุดจอก ฯลฯ

"ปราสาทค์" ตั้งอยู่ที่บ้านหนองบัว อำเภอเมืองชัยภูมิ ก็เป็นสถาปัตยกรรมอีกชิ้นหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากขอม คำว่าปราสาทค์นั้น เป็นชื่อเรียกของกลุ่มอาคารที่มีแผนผังและลักษณะแบบเดียวกันกับอาคารที่ เชื่อกันว่าเป็นอโรคยาศาล หรือสถานพยาบาลที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

สำหรับปราสาทค์ที่ จังหวัดชัยภูมินี้ เป็นโบราณสถานที่สมบูรณ์ที่สุดของจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นปราสาทค์ประธานอยู่ตรงกลางหนึ่งองค์ มีวิหารหรือบรรณาลัยด้านหน้าหนึ่งหลัง ล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง และมีโคปุระ (ซุ้มประตู) อยู่เฉพาะด้านหน้า ทั้งหมดก่อด้วยศิลาแลง ยกเว้นกรอบประตูหน้าต่าง ทับหลัง เสาประดับเป็นหินทราย หันหน้าไปทางทิศตะวันออก

ปราสาทค์ประธานของปราสาทค์ องค์กรนี้มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 5 เมตร ย่อมุมไม้สิบสอง ด้านหน้ามีประตูเข้าออกทำเป็นมุขยื่นออกมา ผนังปราสาทค์อีก 3 ด้านเป็นประตูหลอก เหนือประตูหลอกด้านทิศเหนือยังคงมีทับหลังประดับอยู่ ภาพบนทับหลังจำหลักเป็นรูปของพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิเหนือหน้ากาล ซึ่งจับท่อนพวงมาลัยไว้ด้วยมือทั้งสองข้าง ส่วนด้านข้างทางซ้ายและขวาจำหลักรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 4 กร กับริปูนางปรัชญาปารมิตา ด้านหน้าก็ยังมีทับหลังเช่นกัน สันนิษฐานว่าสลักเป็นภาพเดียวกัน แต่ปัจจุบันลบเลือนมาก และภายในช่องประตูหลอกทางด้านทิศเหนือ ก็ยังมีพระพุทธรูปศิลาปางสมาธิ ศิลปะแบบทวารวดี ขนาดสูง 1.75 เมตร ประดิษฐานอยู่ 1 องค์ ซึ่งเป็นของที่เคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น เป็นที่เคารพสักการะของชาวชัยภูมิ นอกจากนี้ยังพบทับหลังและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอื่นๆ อีก เช่น เสาประดับประตู เป็นต้น นอกจากนี้ บริเวณนอกกำแพงตรงมุขทิศตะวันออกเฉียงเหนือก็มีสระน้ำอยู่ 1 สระด้วยกัน

แม้จะมีขนาดไม่ใหญ่โตนัก แต่ปราสาทค์ก็ถือเป็นโบราณสถานที่ชาวชัยภูมิให้ความเคารพสักการะมาโดยตลอด โดยทุกๆ วันเพ็ญเดือน 5 ของแต่ละปี ก็จะมีการจัดงานสงฆ์พระพุทธรูปที่ปราสาทค์เป็นประจำ ติดต่อกัน 3 วัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของโบราณสถานแห่งนี้ รวมทั้งความเคารพที่คนชัยภูมิมีต่อปราสาทค์ได้เป็นอย่างดี

กู่แดง

ตั้งอยู่ในวัดกุดยาง ตำบลตลาดแร่ จากตัวเมืองชัยภูมิ ใช้ทางหลวงหมายเลข 225 ผ่านอำเภอ บ้านเขว้า จนถึงบ้านหลุมโพธิ์ประมาณ 30 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาไปบ้านกุดยางอีก 8 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานสมัยขอม ปัจจุบันคงเหลือเพียงฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม ก่อสูงด้วยศิลาแลง มีร่องรอยบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน ผนังก่ออิฐ แต่หักพังหมด คงเหลือเสากรอบประตูทั้ง 4 ด้าน พบทับหลังสลักเป็นภาพพระกฤษณะประลองกำลังกับช้าง ส่วนทางด้านเหนือถูกตัดแปลงโดยทางวัดได้สร้างพระพุทธรูปประทับนั่งพร้อม บันไดทางขึ้นครอบอาคารเดิม โบราณสถานแห่งนี้ประมาณอายุจากลวดลายทับหลังอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวน

พระธาตุหนองสามหมื่น

ตั้งอยู่บ้านแก้ง เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญและน่าสนใจมากแห่งหนึ่งของชัยภูมิ พระธาตุหนองสามหมื่นเรียกชื่อตามหนองน้ำ ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัด เป็นพระธาตุที่มีลักษณะสวยงามและสมบูรณ์ที่สุดองค์หนึ่ง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่จากลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ปรากฏเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างศิลปะล้านนา ล้านช้าง และอยุธยา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 ในสมัยพระไชยเชษฐาธิราชแห่งราชอาณาจักรลาว

พระธาตุหนองสามหมื่นมีลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองตั้งอยู่บนฐานเขียงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีความสูงประมาณ 15.30 เมตร มีบันไดทางขึ้นทั้งสี่ด้านเหนือฐานเขียงเป็นฐานบัวคว่ำบัวหงายรองรับองค์พระธาตุ ซึ่งมีซุ้มทั้งสี่ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางรำพึง และปางลีลา ภายในองค์พระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า รูปแบบดังกล่าวอาจเปรียบเทียบกับพระธาตุอื่น ๆ ทั้งในนครเวียงจันทน์และในเขตไทย เช่น พระธาตุวัดเทพพล เมืองเวียงคุก จังหวัดหนองคาย พระธาตุศรีเมือง นครเวียงจันทน์ เป็นต้น

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าบริเวณนี้เคยเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่สมัยทวารวดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 ปรากฏร่องรอยของคูน้ำ คันดิน และโคกเนินโบราณสถานที่หลายแห่ง โบราณวัตถุสำคัญที่พบทั้งในและนอกเขตคูเมืองหลายชิ้นได้นำมาเก็บรักษาไว้ที่วัด เช่น กลุ่มใบเสมาหินทราย บางแผ่นก็มีจารึกอักษรบรหมีภาษาสันสกฤต อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 และมีแผ่นหนึ่งนำไปตั้งเป็นหลักเมืองประจำอำเภอภูเขียวด้วย นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมรูปเคารพอีก 2 ชิ้น สภาพชำรุดชิ้นหนึ่งคล้ายเสียรพระพุทธรูปนาคปรกในศิลปะขอมแบบบายน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 18

สาระที่ 2 ขนบธรรมเนียมประเพณี

1. งานประเพณีของจังหวัดชัยภูมิ

1 ประเพณีการแห่เนาโคโหด จัดอยู่ที่ วัดตาแขก บ้านโนนเสลา ตำบลหนองตม อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เป็นประเพณีที่เป็นบททดสอบความอดทนของบุตรชาย เพื่อทดแทนพระคุณของมารดา ที่ต้องทนอยู่ไฟ และเลี้ยงดูบุตรจนเติบโตใหญ่ โดยจะจัดงานบวชเป็นหมู่ ในช่วงเดือนหกตามจันทรคติของไทย ซึ่งชาวบ้านจะห้าม

นาคนที่นั่งอยู่บนแคร่ไม้ไผ่ พร้อมกับโยน และเขย่าแคร่ไม้ไผ่อย่างรุนแรงเดินรอบหมู่บ้าน กันอย่างสนุกสนาน เพื่อทดสอบความอดทน และความตั้งใจของนาที่อยู่บนแคร่ เพื่อจะบวชทดแทนคุณบิดามารดา

ประเพณีงานบุญกระฐูป อำเภอนองบัวแดง เป็นประเพณีที่จัดในช่วงของวันออกพรรษา ในอดีตแต่ก่อนประเพณีออกพรรษา ชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจกันสร้างกระฐูปโดยจะตีเกราะเคาะขอลอให้ชาวบ้านออกไปรวมตัว ณ จุดนัดหมาย (อาจเป็นศาลากลางบ้านหรือบ้านผู้ใหญ่บ้าน) หนุ่มสาวตื่นตื่นมากในการไปพันกระฐูป ซึ่งกว่าจะเป็นกระฐูปจุดได้ต้องผ่านกระบวนการยาวนานพอสมควรเพราะไม่ใช้กระฐูปหรือธูปที่วางขายตามท้องตลาด แต่เกิดมาจากการขี้เถ้ามาจากกาบมะพร้าวจนวนร่วงออกมาราวผิง แล้วพันด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์หุ้มอีกทีด้วยกระดาษสีหรือกระดาษหลากสีส่น ก่อนที่จะนำไปมัดกับดาวก้านตาล (สานจากใบตาลหรือใบลาน) จากนั้นจึงนำไปมัดห้อยกับก้านธูปที่เป็นเสมือนคันเบ็ด ทำไว้หลายๆเสร็จแล้วจึงนำไปเสียบเข้าไปรูรอบปล้องไม้ไผ่ทำเป็นชั้นขึ้นไปเหมือนฉัตร ประดับตกแต่งงดงามก่อนที่จะนำออกมาจุดในวันเวียนเทียนออกพรรษา และในปัจจุบันประเพณีบุญกระฐูปได้เป็นอัตลักษณ์ของอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ประเพณีการตีคลีไฟ หรือการละเล่นตีคลีไฟ ถือเป็นกีฬาโบราณการละเล่นพื้นบ้านของชาวบ้านหนองเขื่อง ต.กุดตุ้ม อ.เมือง จ.ชัยภูมิ มาช้านานกว่า 100 ปี กีฬานี้สูญหายไปจนถึงช่วงปี 2546 ได้มีกลุ่มคณาจารย์ผู้ใหญ่บ้าน วัดและได้กลับมาให้ความสนใจภูมิปัญญาของชาวบ้านดั้งเดิมให้กลับมาฟื้นคืนขึ้นอีกครั้ง ได้มีการริเริ่มอนุรักษ์กีฬาโบราณตีคลีไฟมาอย่างต่อเนื่อง โดยจะมีการละเล่นในช่วงวันออกพรรษา และหน้าหนาวของทุกปี

นอกจากนี้ยังมีประเพณีในช่วงเทศกาลที่สำคัญต่างๆ เช่น

งานเจ้าพ่อพระยาแล และงานกาชาด

งานบุญเดือนหก

งานบุญเดือนสี่ประเพณีไทคอนสาร

งานส้มโอบ้านแท่น

งานบุญกระฐูป ออกพรรษา นองบัวแดง

อีกทั้งยังมีงานเทศกาลที่เกิดขึ้นจากบทเพลงรางวัลของวงสุนทราภรณ์ ชื่อว่า "สาวบ้านแต่" เมื่อ 60 ปีก่อนคือ งานสืบสานตำนานสาวบ้านแต่ จัดที่อำเภอกษัตริย์สมุทร จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งในบทเพลงกล่าวถึงสาวบ้านแต่ซึ่งรถจักรยานไปกษัตริย์สมุทร ซึ่งบ้านแต่นั้นคือ บ้านหนองแต่ หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านยาง อำเภอกษัตริย์สมุทร จังหวัดชัยภูมิ โดยเริ่มจัดเมื่อเดือนกันยายน ปีพ.ศ.2559 ซึ่งเป็นงานเทศกาลใหม่ของจังหวัดชัยภูมิ

2. พิธีกรรม

การละเล่น นาฏศิลป์และดนตรี

การละเล่นของเด็ก มีลักษณะการเรียนรู้สืบทอดกันเป็นช่วง ๆ จากรุ่นพี่ไปยังรุ่นน้อง ทุกคนจึงเรียนรู้กติกาการเล่นโดยไม่ต้องมีการฝึกสอน

การละเล่นของเด็กในจังหวัดชัยภูมิเหมือนกับการเล่นของเด็กไทยในเกือบทุกภาค การละเล่นของเด็กชัยภูมิที่น่าสนใจได้แก่ ตะลุมพุก ขโมยลักวัว นางแมว วิ่งวัวเทียมเกวียน แมงผีเสื้อ ไอน์หล่มชา กาลักไข่ ชะมุกเขมา ริริข้าวสาร แย่ลงรู เตย ปักอี สะบ้า ดึงหนัง (ชักเย่อ) หยุ่สาว มอญช้อนผ้า โคง์ตีเกวียน วิ่งขาโกณถก ตีจับเก็บหอย ไม้หึ่ง วิ่งเปี้ยว จานซ่อนใบ หูมากกกับกับ วิ่งกระสอบ

การละเล่นของผู้ใหญ่ มักจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เพื่อลดความเคร่งเครียดในการทำงาน และผ่อนคลายอารมณ์ ส่วนมากจะเล่นกันในช่วงประเพณีสงกรานต์ การละเล่นที่สำคัญในจังหวัดชัยภูมิได้แก่การแสดงหมอลำ

ภาษา พื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิตัดต่อกับพื้นที่ของจังหวัดในภาคกลาง ทำให้อิทธิพลของภาษากลาง จึงเข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาถิ่นอยู่ไม่น้อย ภาษาของคนชัยภูมิส่วนใหญ่ ใช้ภาษาถิ่นอีสาน

ในส่วนของอำเภอเมือง ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่นมีเสียงของชาวเมืองเวียงจันทน์แฝงอยู่ โดยเฉพาะหมู่บ้านซี้เหล็กใหญ่ บ้านนาเสียว บ้านนาวัง บ้านเล่า

ส่วนพื้นที่ใดติดต่อกับเขตจังหวัด ก็จะมีพื้นเสียงภาษาของจังหวัดใกล้เคียง ปรากฏอยู่ เช่น

ภาษาไทยสำเนียงโคราช จะปรากฏอยู่แถบอำเภอจตุรัส บางหมู่บ้าน และบางส่วนของตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง ๆ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ ตำบลหนองบัวโคก ตำบลบ้านขาม ตำบลจตุรัส ตำบลกะฮาด ตำบลตาเนิน อำเภอเนินสง่า

ภาษาไทยกลาง หรือภาษาราชการ ประชาชนในเขตอำเภอเมือง ๆ ส่วนมาก ที่รับราชการและที่ค้าขาย ในตัวเมืองส่วนมากใช้ภาษากลาง

ภาษาชาวนน มีกลุ่มชนเผ่าชาวนน หรือชาวดง อยู่ที่บางพื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิ และยังคงรักษาภาษาของชาวนนไว้ อย่างมีเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น สำนวน หรือบทเพลง ได้แก่ เพลง หยอกเด็ก เป็นต้น

จารึก เท้าที่ค้นพบในเขตจังหวัดชัยภูมิ มีดังนี้

จารึกภูเขียว ใช้อักษรขอมโบราณ เป็นภาษาสันสกฤต จารึกเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 จารึกบนศิลาเป็นหลักเหลี่ยม ขนาดกว้าง 43 เซนติเมตร สูง 87 เซนติเมตร จารึกเพียงหนึ่งด้าน มี 11 บรรทัด มีคำแปลดังนี้

"พระจุฬามณี ผู้มีปัญญาที่ประกอบด้วยธรรมเป็นสำคัญเป็นเครื่องประดับ ผู้เกิดในตระกูลสูง ที่ถึงพร้อมด้วยปัญญา อันก่อให้เกิดความรู้เป็นนิรันดร์ ผู้สนใจต่อการทำประโยชน์แก่ชาวโลก ที่ทรงไว้ด้วยคุณธรรมเป็นที่รู้จักกันทั่ว เป็นผู้ที่กำลังอำนาจ และความรุ่งเรืองแห่งราชอาณาจักรของพระเจ้าศรีขยสิงหรวรมัน และเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของประชาชน ในราชอาณาจักรนั้น ผู้เป็นแก้วมณีที่เกิดจากพระนางลักษมี ย่อมก่อให้เกิดความยินดี (แก่ประชาชนทั้งหลาย)"

จารึกวัดบูรณปะโค เป็นจารึกในแผ่นเงิน แผ่นทองคำ พบตกหล่นอยู่ที่ฐานเจดีย์โบราณของวัดบูรณปะโค ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าอุโบสถ จารึกด้วยภาษาโบราณมีข้อความที่แปลความ เป็นประวัติความเป็นมาของเมืองบำเหน็จณรงค์ และวัดบูรณปะโค ข้อความในแผ่นจารึกความว่า

"จำเดิมแต่ปางก่อนมา ตำนชวทรพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้พระฤทธิฤชัยในเมืองตำนชวทรยกขึ้นเป็นเมืองบำเหน็จณรงค์ แต่ ณ ปีกุน

ครั้งอยู่มาถึง ณ วัน คำ ปีมะเส็ง ฉศก คุณอุตะมะกับพระฤทธิฤชัย เจ้าเมืองและทายกทั้งปวง ได้สร้างโบสถ์ ฝังลูกนิมิต พัทธเสมา ไว้ในพระพุทธรูปศาสนา วัดปะโค

ครั้งอยู่มาพระพุทธศักราชล่วงไปได้ 2382 พระวษา กากะรังวัดฉร จุลศักราช 1201 ปัญญาเอกา คนอุปะทกัณหา กับหลวงยกบัตร ทายกเมืองบำเหน็จณรงค์ มีน้ำใจเลื่อมใสศรัทธา ก่อสร้างพระประธานไว้ในพระเจดีย์ศิลา ไว้ในวัดปะโค เมืองบำเหน็จณรงค์ ในพระพุทธศาสนา อันให้ได้แก่ พระนิพพาน น ปัตตะโยโหตุ "

จารึกวัดกุ้งบ้านหนองบัว จารึกด้วยอักษรขอมเป็นภาษาสันสกฤต พระพุทธศักราชที่ 18 พบที่วัดกุ้งบ้านหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง ฯ ศิลาจารึกหลักนี้ไม่มีสำเนาจารึก มีเพียงแผ่นจำลองรูปอักษร ที่มีความคลาดเคลื่อนอยู่บ้าง เบื้องหลังแผ่นจำลองรูปอักษร มีคำอธิบายประกอบเป็นสองข้อ คือ

1. ก้อนศิลาก่อนนี้ มีอยู่ที่วัดกุ้งบ้านหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง ฯ กว้าง 8 นิ้ว ยาว 1 ศอก เป็นรอยชำรุดหักไปครึ่งหนึ่ง ครึ่งที่หายไม่ทราบตกไปอยู่ที่ใดหาไม่พบ

2. มีบัวอักษรจะเป็นอักษรภาษาไทยอ่านไม่ออก แต่แผ่นศิลาจารึกตัวอักษรนั้น แตกหลุดไปเป็นกาบหายไปประมาณครึ่งส่วน .... ยังไม่มีการอ่านแปล ฯลฯ

จารึกวัดกุ้งบ้านหนองบัวนี้ มีรูปอักษรเหมือนกันกับจารึกด้านปะคำ จารึกพิมาย จารึกปราสาทตามเมียนโตจ และจารึกสุรินทร์ 2 แสดงว่าเป็นจารึกของพระเจ้าชัยวรมันอีกหลักหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักที่ 6 ที่พบในเขตแผ่นดินไทย

ข้อความในจารึก เป็นการขอพระเกียรติพระเจ้าชัยวรมันที่เจ็ด ว่าพระองค์ได้ชัยชนะในการทำสงคราม ได้ขยายอาณาจักรออกไปกว้างขวาง จนเป็นเกียรติประวัติของพระองค์ อีกทั้งทรงมีพระเมตตาโอบอ้อมอารี บริจาคทานเป็นที่รักใคร่ของประชาชนทั่วไป พระองค์มีรูปกายที่งดงามกว่ากามเทพ ได้บริหารประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง

คำแปลคำจารึก ซึ่งมีอยู่ ห้าโคลง ดังนี้

โคลงที่ 1 พระองค์ผู้มีพระบาทเหมือนดอกบัว เป็นเครื่องประดับเหนือเศียรของพระราชาทั้งปวง ผู้มีศัตรูอันพระองค์ชนะแล้วในสงคราม ได้รับแล้วซึ่งสตรี คือ แผ่นดิน ผู้นำไปซึ่งเกียรติยศของพระองค์ ผู้มีรัตนะ คือคุณความดีเป็นเครื่องประดับ

โคลงที่ 2 ผู้มีสายน้ำ คือ ทานอันพระองค์ให้เพิ่มขึ้นแล้ว ด้วยความเปลือพลิน ในกาลทุกเมื่อ ผู้ซึ่งมั่งคั่งด้วยทรัพย์สมบัติ คือ ทานและความเจริญรุ่งเรือง ผู้เป็นที่รักแห่งศัตรูของเทพที่พระองค์ทรงให้ลำบากแล้ว ด้วยเครื่องสังเวย ผู้แม่เหมือนพระกฤษณะ แต่มีวรรณะขาว

โคลงที่ 3 พระองค์ยังมีนางลักษมี ผู้อันพระราชาทั้งหลายปรารถนาแล้ว ซึ่งได้โดยยาก ผู้ทรงอุเบกขา ซึ่งเข้ามาใกล้แล้ว ก็ยังนางกิริติ ผู้เล่นไปในทิศทั้งหลายให้ยินดีแล้ว น้าอัศจรรย์หนอ ความงามอันวิจิตรแห่งอินทรีทั้งหลาย

โคลงที่ 4 สตรีทั้งหลาย ผู้มีศัตรูอันตนไหวแล้ว แม้เมื่อสามีถูกชนะแล้วด้วยรัศมี เพราะเห็นพระองค์สละอยู่ ซึ่งความเศร้าโศก เพราะเหมือนกับรู้ว่ากามเทพ ก็ถูกชนะด้วยความงาม (ของพระองค์) ได้กระทำแล้วซึ่งชื่อของตนให้มีความหมาย

โคลงที่ 5 เมื่อประชาชนมีโรคถึงความหายนะ ตามภาระแห่งกรรมด้วยการสิ้นไปแห่งอายุ เพราะบุญ พระองค์ผู้เป็นพระราชา ได้กระทำโศ ที่สมบุร์ทั้งสาม เพื่อประกาศยุคอันประเสริฐ

ตำนาน

ตำนานของจังหวัดชัยภูมิ มีอยู่มากมายหลายเรื่องด้วยกัน จากตำนานที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ที่มีอิทธิพลจากวรรณคดี ตำนานที่มาของหมู่บ้าน เป็นต้น

ตำนานภูแลนคา มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า ครั้งก่อนมีพรานป่า ที่มาจากเมืองขุขันธ์ มีชื่อว่า ปู่ด้วง มีหมาคู่ใจชื่อ ไอ้ทอก ซึ่งเป็นหมาที่มีลักษณะพิเศษ มีความยาวแปดศอก ตั้งแต่เล็ก วันหนึ่งปู่ด้วงกับไอ้ทอกเข้าป่าเพื่อหาของป่าอย่างเคย แต่ไม่พบสัตว์ใดจนเย็น จึงพบแล่นฝูงหนึ่งมีจำฝูงตัวใหญ่มาก ไอ้ทอกไล่ตามแล่นใหญ่ตัวนั้นไป จนข้ามคืนยังไม่กลับมา ปู่ด้วงจึงออกตามหาอยู่สามวัน จึงไปพบไอ้ทอกนอนเฝ้าแล่นที่หนีมาจนมุมอยู่ในรู โดยที่ส่วนหัวและลำตัวอยู่ในรู ส่วนหางอยู่นอกรู เมื่อปู่ด้วงไปถึงไอ้ทอกก็ขาดใจตายตามแล่น ปู่ด้วงจึงฝังไอ้ทอกไว้ในบริเวณนั้น ส่วนแล่นก็ยังติดอยู่ในรู ชาวบ้านจึงเรียกภูเขา ที่เกิดจากตัวแล่นไปซุกอยู่ว่า ภูแลนคา เพราะแล่นตัวนั้นไม่เฝ้าเปื่อย อยู่เป็นเวลานานหลายปี

ตำนานพระธาตุหนองสามหมื่น มีที่มาจากวรรณคดี เรื่องสังข์ทอง เรื่องมีอยู่ว่าพระสังข์ ปลุกกระต๋อมอาศัยอยู่กับบรรณา บริเวณตะวันออกของหนองสามหมื่น เมื่อพระสังข์มาตีคลีกับพระอินทร ในบริเวณนั้น คือ ใกล้กับวัดพระธาตุหนองสามหมื่นในปัจจุบัน ลูกคลีเกิดตกลงไปในน้ำ ต้องใช้คนถึงสามหมื่นคนมาดำหาลูกคลี หนองน้ำดังกล่าวปัจจุบันยังปรากฏอยู่ใกล้กับวัด ส่วนลูกคลีบางลูกกระเด็นไปบนภูเขา จึงปรากฏชื่อ ภูเขาลูกหนึ่งว่า ภูคลี อยู่ในเขตอำเภอกเกษตรสมบูรณ์

ตำนานต้นกำเนิดของแคน แคนเป็นเครื่องดนตรีอีสานชนิดหนึ่ง ใช้เป่าประกอบการแสดงหมอลำ หรือใช้เป่าประกอบการจังหวะทำนองเพลง มีเรื่องเล่าว่า เมื่อประมาณ สองพันเจ็ดร้อยปี มาแล้ว มีชายคนหนึ่งชื่อ ไห มีภรรยาชื่อ ค่านาง อยู่แขวงเมืองพาราณสี มีอาชีพเป็นนายพราน นายไห ออกล่าเนื้อมาขาย และแจกให้ชาวบ้านแถวนั้นกินเป็นประจำ อยู่มาวันหนึ่ง นายไห บอกภรรยาว่า สัตว์แถวนี้มีน้อย ต้องไปหาไกลออกไป ฝ่ายพระอินทร์เห็นพรานไห กำลังไล่ยิงกวางป่าอยู่ เห็นว่ามนุษย์มีใจอำมหิต เทียวฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จึงบันดาลให้พรานไห จับกวางไม่ได้ และเพื่อที่จะแก้ไขความมีใจอำมหิตของคน จึงเห็นว่าเป็นเพราะมนุษย์ขาดเครื่องดนตรีซบกล่อม พระอินทร์จึงให้พระวิษณุกรรมลงมายังโลกมนุษย์ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือ พระวิษณุกรรมจึงแปลงเป็นแมลงภูเจาะแพะลำภูริมาธารให้มีเสียงดัง ส่วนพรานไหเพื่อจับกวางไม่ได้ จึงมานั่งพักอยู่ที่ต้นไทรริมลำธาร แล้วหลับไป พอตื่นขึ้นก็ได้ยินเสียงจากลำภู ฟังแล้วไพเราะมาก จึงอยากได้เสียงนี้ไปไว้ที่บ้าน จึงเดินตามไปดูเสียงนั้น ซึ่งมีเจ็ดเสียงคือ จี๊ เล็ก ร่องเล็ก กลาง ร่องกลาง ใหญ่ และร่องใหญ่ พรานไหจึงตัดลำภูมา ลักษณะของลำภูคล้ายไม้ไผ่ แต่ลำเล็กกว่าคือลำเท่านิ้วมือ พรานไหจึงตัดลำภูและไม้มาทำกาบเสียงที่ได้ยิน แต่พยายามทำแบบต่าง ๆ อยู่ทั้งวัน แต่ก็ไม่ได้เกิดเสียงเหมือนที่ได้ยิน เหนื่อยเข้าจึงหลับไปอีก พระอินทร์เห็นพรานไหหมดปัญญา จึงได้เนรมิตปีกแมลงภูติดอยู่ที่ลำภู พร้อมกับเนรมิตเครื่องเป่าไว้วันหนึ่ง เมื่อพรานไหตื่นขึ้นมาแล้วเห็นสิ่งที่พระอินทร์เนรมิตไว้ให้ก็เกิดปัญญาทำได้ ตอนนั้นยังไม่เรียกว่า แคน เรียกว่า เสียงจากลำภู

เมื่อพรานไหกลับมาถึงบ้านก็ทำการประดิษฐ์ลำภู เป่าดูได้เสียงที่ไพเราะเพราะพริ้งมาก ฝ่ายภรรยาก็ไปหาเครื่องไม้มาขัดเครื่องเถา ต่อมาจึงเรียกเครื่องนั้นว่าเครื่อง เครื่องหญ้านาง พรานไหและภรรยาก็มีอาชีพทำเสียงลำภูขาย และสอนวิชาเป่าลำภูให้ชาวบ้านจนเป่าได้ดี

อยู่มาวันหนึ่งพรานในวังเป่าล่ำกู่อยู่ที่บ้าน เสียงล่ำกู่ลอยไปเข้าพระกรรมของพระยาพาราณสี พระองค์จึงถามเสนาว่าใครเป่าเสียงนี้เพราะดีมาก เสนาตอบว่าพรานใหญ่เป็นผู้เป่า พระยาพาราณสีนึกได้ว่า มเหสีของพระองค์ป่วยมานาน ถ้าได้ฟังเสียงนี้คงจะดีขึ้น จึงให้เสนาไปพาตัวพรานในมาเป่าล่ำกู่ให้มเหสีฟัง เมื่อมเหสีได้ฟังแล้ว จึงตรัสสุทธานเป็นสำเนียงไทยอาหม มีข้อความตอนหนึ่งว่ายังแค้นใครแค้น คำนี้จึงได้มา เรียกล่ำกู่ว่า เสียงแค้น

วรรณกรรมพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นมุขปาฐะ มีการจดจำสืบทอดกันมา โดยมีการบันทึกเรื่องราวในรูปแบบของหมอลำเรื่องต่อกลอน และคำผญา เช่นเรื่องท้าวกำ กาดำ สังข์ทอง ชูลู นางอ้ว ผาแดงนางไอ่ นางแดงอ่อน มีผู้รวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ในรูปนิทานพื้นบ้านประมาณ 50 เรื่องเช่น นกกระชุน หัวล้าน

คำพญาและคำโตงโตย คำพญาคือคำร้อยกรองที่ผู้พูดแสดงความฉลาดหรือไวปัญญา มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวาง มีเหตุผลไม่ได้โต้เถียง นิยมพูดกันอยู่ในภาคอีสานทั่วไป คำพญาในเมืองชัยภูมิ นับว่าเก่าแก่มาก ตัวอย่างเช่น

"เห็นว่าเวียงจันทน์ฮ้าง เป็นโพน ชีหมาจอก
คันท่าบางกอกฮ้าง ยังชีฮ้าย ก้าวเวียง

เห็นว่าเวียงจันทน์เศร้า สาวเฮย อย่าฟาวหว่า
มันชีโชคบั้นหล้า แต่งข้าง หน่วยปลาย"

คำผญาบทนี้เป็นเรื่องราวของคนเวียงจันทน์ ต่อว่าตอนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ไปตีเมืองเวียงจันทน์แตก

คำโตงโตย เป็นคำร้อยกรองที่ผู้พูดสรรหามาใช้เพื่อสื่อความหมายในการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อชุมชน มีลักษณะการกล่าวสรรเสริญ ชมเชย เกี่ยวพาราสิ อบรมสั่งสอน คติธรรม เป็นคำกลอนที่มีการสัมผัสคำระหว่างวรรคต่อวรรคคือ คำท้ายของวรรคต้นจะสัมผัสกับคำที่สามของวรรคต่อไป

คำโตงโตย จะแตกต่างจากคำผญา ที่จำนวนคำและวรรค คือคำผญาจะใช้คำตั้งแต่สองคำขึ้นไป แต่ไม่เกินห้าคำ

หมอลำคือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถร้องเป็นกลอนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันเป็นเรื่องยาว ๆ และมีการประสมประสานคำคล้องจองกัน ที่ไพเราะน่าฟัง หมอลำมีหลายประเภทได้แก่ หมอลำพื้น มีสองอย่างคือ หมอลำพื้นรักษาคณไช้ (บัวคน) และหมอลำพื้นแสดงเป็นเรื่องตามนิทาน

หมอลำกลอน มี ห้าอย่างคือ หมอลำกลอนคู่ หมอลำกลอนชิงชู้ หมอลำกลอนชิงผ้า หมอลำกลอนสามเกลอชิงนาง และหมอลำกลอนชิง

การแสดงนาฏศิลป์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ นาฏศิลป์เป็นศิลปการแสดงขับร้อง ฟ้อนรำ และดนตรี มีมาตั้งแต่โบราณ และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยได้มีวิวัฒนาการมาตามลำดับ แสดงถึงวิถีชีวิต และความ เป็นอยู่ของคนในสังคมนั้น ๆ จนเกิดเป็นแบบแผนที่สวยงาม

จังหวัดชัยภูมิได้มีผู้รู้เกี่ยวกับการฟ้อนรำ ได้นำเอาประวัติศาสตร์ ตำนาน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ถ่ายทอดออกมาเป็นการแสดงนาฏศิลป์ นำมาแสดงใน โอกาสต่าง ๆ ดังนี้ รำลาวชัยภูมิ รำสดุดีเจ้าพ่อพระยาแล รำเบญจรงค์ ฟ้อนดอกกระเจียว ระเบียบประจักษ์กู๋ ฟ้อนตาดโตน เซิ้งสาวสราญ รำบำอัฐฐเทวมาลี เซิ้งหมอนซิด

3.ความเชื่อ

- 1) การพึ่งเทศน์มหาชาติ
- 2) ศาลพระภูมิ

4.การละเล่นพื้นบ้าน

- 1) การละเล่นตีคลีไฟ

เป็นการแข่งขันตีคลีไฟ 3 คู่ มีทั้งรุ่นเยาวชน สตรีแม่บ้าน และรุ่นผู้ใหญ่ บรรยากาศเป็นไปอย่างคึกคัก สนุกสนาน ตื่นเต้น สำหรับการละเล่นตีคลีไฟบ้านหนองเซียงแห่งนี้ มีมานาน และหายไปพักหนึ่ง และได้มีการรื้อฟื้นกลับมาใหม่ เมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ถือเป็นกีฬาพื้นบ้านที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยชาวบ้านหนองเซียงจะจัดกิจกรรมการเล่นปีละ 1 ครั้งในช่วงหลังออกพรรษา

อุปกรณ์การเล่น ประกอบด้วย เหว้าไม้ไผ่ (ลักษณะแบบตะขอ) ยาวประมาณ 1 เมตร และลูกไม้ขนาด เส้นผ่าศูนย์กลางระหว่าง 10 – 15 เซนติเมตร และต้องเป็นไม้หนุ่ย หรือไม้จ้าว อาจจะใช้ไม้จากต้นทองหลาง ก็ได้เนื่องจากมีน้ำหนักเบา ส่วนสนามแข่งขัน ใช้สนามสี่เหลี่ยมผืนผ้า สนามจะใหญ่จะเล็กขึ้นอยู่กับจำนวน ผู้เล่น เช่น จำนวนผู้เล่นฝ่ายละ 11 คน ใช้สนามฟุตบอลขนาดผู้เล่นฝ่ายละ 11 คน หรือจำนวนผู้เล่นฝ่ายละ 7 คน ใช้สนามฟุตบอลขนาดผู้เล่นฝ่ายละ 7 คน (ฟุตบอล) กติกาการเล่น คล้ายกับฟุตบอล จะแบ่งผู้เล่น เป็น 2 ฝ่าย ๆ ละ 11 คน หรือ 7 คน หรือตามความเหมาะสม

เริ่มเล่น หัวหน้าทีม จะต้องเขี่ยลูก พร้อมกับที่กลางสนาม ก่อนเขี่ยต้องเคาะไม้ที่พื้น สลับกับเตะไม้ ฝ่ายตรงข้ามให้ครบ 3 ครั้ง จึงแย่งกันเขี่ยลูกได้ ใครได้ลูกจะต้องใช้ไม้ตี ลูกไม้ที่ติดไฟ ส่งต่อกัน และหาทาง ชูทให้เข้าประตูฝ่ายตรงข้าม หากเข้าประตูจะถือว่าเป็นคะแนนได้ 1 แต้ม (หลักการเดียวกันกับกีฬาฮอกกี้ และกีฬาฟุตบอล) โดยมีผู้รักษา เป็นด่านสุดท้าย ไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามตีลูกไฟเข้าประตู ผู้เล่นจะตีลูกไฟได้

การตีจะต้องไม่ตีสูงเกินระดับเอว หากสูงกว่านี้จะถือว่าผิดกติกา ฝ่ายตรงข้ามจะได้ตั้งลูกเล่น ณ จุดที่ทำผิดกติกา ผู้ใดที่ตีลูกออกนอกเขตสนาม ฝ่ายตรงข้ามจะนำลูกไฟ วางบนเส้น ณ จุดที่ออก แล้วเล่นต่อ (เหมือนการเล่นกีฬาฟุตบอล) ผู้เล่นจะใช้ข้อนิ้วส่วนใดของร่างกายเล่นไม้ได้ จะถือว่าผิดกติกา ยกเว้นผู้เล่น ที่ทำหน้าที่รักษาประตูทุกส่วนของร่างกายใช้ถูกลูกหรือเล่นลูกได้ เวลาที่ใช้ในการแข่งขัน แบ่งเวลาการแข่งขันออกเป็น 2 ช่วง ๆ ละ 15 นาที มีเวลาพักครึ่งไม่เกิน 10 นาที

- 2) แข่งเรือบก

อุปกรณ์และวิธีการเล่น

ไม้กระดาน 2 แผ่น ยาวประมาณ 1 วาเศษ พร้อมเชือกที่จะใช้รัดหลังเท้าติดกับไม้

วิธี การเล่น ผู้เล่นแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 2-5 คน โดยจะรัดเท้าทั้ง 2 ข้าง ไว้กับกระดาน 2 แผ่น มือจับเอว หรือจับไหล่ของผู้ที่อยู่ข้างหน้า อาศัยความพร้อมเพรียงจะยกเท้าซ้ายพร้อม ๆ กัน ดันไม้กระดานไปข้างหน้า กลุ่มใดถึงเส้นชัยก่อนถือว่าชนะ โอกาสหรือเวลาที่เล่น ส่วนใหญ่จะเล่นในเทศกาลสงกรานต์

3) วิ่งขาโลกเเกก

อุปกรณ์และวิธีการเล่น

อุปกรณ์ ไม้ไผ่กิ่ง 2 ลำ ถ้าไม่มีก็เจาะรูแล้วเอาไม้อื่นๆ สอดไว้เพื่อให้เป็นที่วางเท้าได้

วิธี การเล่น ผู้เล่นจะเลือกไม้ไผ่ลำตรง ๆ ที่มีกิ่ง 2 ลำที่กิ่งมีไว้สำหรับวางเท้าต้องเสมอกันทั้ง 2 ข้าง ผู้เล่นขึ้นไปยืนบนแขนงไม้เวลาเดินยกเท้าข้างไหนมือที่จับลำไม้ไผ่ก็จะยก ข้างนั้น ส่วนมากเด็ก ๆ ที่เล่นมักจะมาแข่งขันกัน ใครเดินได้ไวและไม่ตกจากไม้ถือว่าเป็นผู้ชนะ

โอกาสที่เล่น การวิ่งขาโลกเเกก ถือเป็นการละเล่นที่เล่นได้ทุกโอกาส โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสงกรานต์ คุณค่า / แนวคิด / สาระ นอกเหนือจากความสนุกสนานแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการออกกำลังกายบริหารส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้เป็นอย่างดี เดิมผู้ที่ใช้ขาโลกเเกกเป็นชายหนุ่มไปเกี้ยวสาว เสียงเดินจากไม้เมื่อสาวได้ยินก็จะมาเปิดประตูเพื่อพูดคุยกันตามประสา หนุ่มสาว หรือบ้านสาวเลี้ยงสุนัขไม้ โลกเเกกยังเป็นอุปกรณ์ไล่สุนัขได้ด้วย

4) หมอลำ

หมอลำคือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถร้องเป็นกลอนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันเป็นเรื่องยาว ๆ และมีการประสมประสานคำคล้องจองกัน ที่ไพเราะน่าฟัง หมอลำมีหลายประเภทได้แก่ หมอลำพื้น มีสองอย่างคือ หมอลำพื้นรักษาคนไข้ (บัวคน) และหมอลำพื้นแสดงเป็นเรื่องตามนิทาน หมอลำกลอน มี 4 อย่างคือ หมอลำกลอนคู่ หมอลำกลอนชิงชู้ หมอลำกลอนชิงผ้า หมอลำกลอนสามเกลอชิงนาง และหมอลำกลอนชิง

สาระที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีอยู่จำนวนมากมาย ในแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะเป็นผลประกอบการหรือผลงาน ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของบุคคลในท้องถิ่น สมควรที่จะมีการเรียนรู้และสืบทอดความรู้ไปยังอนุชนรุ่นต่อไป เช่น

1) ผ้าไหมมัดหมี่อำเภอบ้านเขว้า

ผ้าไหมมัดหมี่อำเภอบ้านเขว้า โดยเฉพาะตำบลบ้านเขว้า มีประวัติความเป็นมา อันยาวนานเป็นเวลานานเกือบ 200 ปี ตั้งแต่สมัยเจ้าพ่อพระยาแล เป็นชุมชนที่มีการทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมานานในหมู่ผู้นิยมผ้าไหม และเกิดการเล่าขานแพร่กระจายในกลุ่มนักสะสมผ้าไหม ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของตนเองสืบทอดถ่ายทอดกันมาแต่โบราณ

การทอผ้าไหมมัดหมี่ ชาวบ้านเขว้า ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน นานเกือบ 200 ปีนับแต่มีการก่อตั้งชุมชนบ้านเขว้า เริ่มจากการทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ต่อมาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในงานประเพณีต่างๆ เช่น งานแต่งงาน ใช้เป็นเครื่องแต่งกายของเจ้าบ่าว เจ้าสาวใช้เป็นของไหว้สำหรับญาติฝ่ายชายในงานแต่งงาน งานบวชใช้แต่งตัวนาคและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงงานบุญ งานทาน งานประเพณีต่างๆ ผู้คนจะแต่งกายด้วยผ้าไหม ทั้งหญิงและชาย เป็นการประกวด ประชันทั้งฝีมือการทอและการตัดเย็บกันไปในที่

ผ้าไหมของบ้านเขว้า เริ่มเป็นที่รู้จักทั่วไปเมื่อประมาณ พ.ศ.2523 นายถนอม แสงชมพู นายอำเภอ ขณะนั้น ได้นำผ้าไหมส่งศูนย์ศิลปาชีพ สวนจิตรลดา ด้วยคุณภาพของผ้าไหม ลวดลายที่แปลกตา และมีมือที่ปราณีต จึงได้รับความสนใจ มีผู้สั่งทอเป็นจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ.2530 ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิในขณะนั้น (ร.ต. สุนัย ณ อุบล รน. :คุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านผ้าไหม และผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าไหม) ได้ให้การส่งเสริมการผลิต และได้ส่งผ้าไหมบ้านเขว้าเข้าประกวดที่โครงการศิลปาชีพ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร ได้รับรางวัลชนะเลิศ หลังจากนั้น ผ้าไหมบ้านเขว้าได้รับการคัดเลือกส่งเข้าประกวดและได้รับรางวัลชนะเลิศเกือบทุกปี

เอกลักษณ์ของลายผ้า เป็นการสะท้อนความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของชุมชนที่เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน ก่อให้เกิดจินตนาการคิดค้นออกมาเป็นลวดลายต่าง ๆ บนผืนผ้าถ่ายทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

การเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์กับภูมิปัญญา มีการสาธิตการผลิตผลิตภัณฑ์และกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการผลิต เช่น การทอผ้า การเพนท์ผ้า การหยอดทอง เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2545 ในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ผ้าไหมบ้านเขว้าได้รับการพิจารณาเป็นสินค้าระดับ 5 ดาวของจังหวัดชัยภูมิ และในการประกวดสินค้า OTOP ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ผ้าไหมบ้านเขว้าได้รับรางวัลชนะเลิศของประเทศ ยอดจำหน่ายเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก เห็นได้ จากการจำหน่ายผ้าไหมในงานแสดงสินค้าที่ OTOP CITY เมืองทองธานี ยอดจำหน่ายสินค้า OTOP ของจังหวัดชัยภูมิตั้งสิ้นประมาณ 18 ล้านบาทเศษ เป็นยอดจำหน่ายผ้า 14 ล้านบาทเศษ ในจำนวนนี้เป็นผ้าไหมบ้านเขว้าที่สามารถจำหน่ายได้ถึง 12 ล้านบาทเศษ ในเวลาเพียง 2 สัปดาห์

ปี พ.ศ.2547 อำเภอบ้านเขว้าได้รับเกียรติอันสูงยิ่ง ให้เป็นผู้ทอผ้าไหม “ไม้แรกของประเทศ” ในการทอผ้าตามโครงการ “ถักร้อยดวงใจ มหกรรมผ้าไทย เทิดไท้องค์ราชินี” ซึ่งจังหวัดต่าง ๆ จะทอผ้าแล้วนำมาต่อกันเป็นผืนเดียวที่มีความยาวหลายร้อยเมตรนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ 6 รอบ 72 พรรษา

2) หม่าชัยภูมิ ได้ชื่อว่า "หม่าตำนานรัก" แห่งเดียวของไทย ที่พรานป่าไปล่าสัตว์บนภูเขี้ยว - ภูคังในอดีต ซึ่งต้องใช้เวลานาน 1-3 เดือน ในการเดินทางไป-กลับ พอล่าสัตว์ป่าได้ ก็คิดหาวิธีถนอมอาหารมาฝากลูก-เมีย ที่รออยู่บ้าน โดยที่เนื้อสัตว์ไม่เน่าเสีย พรานจึงสับเนื้อ ผสมตับ คลุกข้าวเหนียวและเกลือที่พกติดตัวไป ยัดใส่ในกระเพาะของสัตว์ หรือลำไส้ของสัตว์ เพื่อหมักหรือถนอมให้เก็บไว้ได้นาน เพื่อเป็นของฝากภรรยา พอกลับถึงบ้านนำมาชิม ปรากฏว่า มีรสชาติอร่อย เป็นที่ขบใจภรรยา จึงถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นอาหารพื้นบ้านที่นิยมรับประทาน สืบมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ - ปัจจุบัน "หม่า" จึงเป็นอาหารพื้นเมืองชัยภูมิ ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง โดยในปัจจุบันนิยมทำจากเนื้อวัว หรือเนื้อหมู ผสมกับตับ กระเทียม เกลือ บดให้ละเอียด บรรจุไว้ในกระเพาะสัตว์ เนื่องจากเป็นการแปรรูปอาหารจากภูมิปัญญาที่เก็บไว้นานถึง 3 เดือน เป็นที่นิยมบริโภคมากที่สุดทั้งในและต่างจังหวัด โดยเฉพาะภาคอีสานและนิยมซื้อเป็นของกินของฝากขึ้นนำสัญลักษณ์ที่สำคัญจังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นสินค้าที่ระลึกส่งผลให้หม่า เป็นสินค้า OTOP ประเภทอาหารพื้นบ้านที่สำคัญ ได้รับการรับรองตราอาหารปลอดภัย และ อย. จาก สสจ.ชัยภูมิ จุดเด่น หม่าชัยภูมิ เป็นพก โดยใช้กระเพาะหมู บรรจุเพื่อให้เก็บรักษาคุณภาพได้นาน และรสชาติอร่อย แหล่งผลิตและจำหน่ายที่มีชื่อเสียงได้แก่ที่บ้านบัว อ.เกษตรสมบูรณ์ , อ.ภูเขียว, ช่างสามหมอ อ.คอนสวรรค์ และ บริเวณห้าแยกโนนไฮ เขตเทศบาลเมืองชัยภูมิ

3) ตะโกตัด เป็นไม้ประดับที่บ้านแช่เริ่มปลูกเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา แต่ไม้ตัดบ้านแช่ ก็ได้เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิไปแล้ว โดยเฉพาะตะโกตัด ถือเป็นไม้ตัดสำคัญของบ้านแช่ มีการจัดตั้งกลุ่มทำไม้ตะโกตัดที่หมู่บ้านแช่ ตำบลผักปัง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ บ้านแช่เป็นแหล่งผลิตตะโกตัดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ชาวบ้านจะเข้าไปขุดต้นตะโกในพื้นที่ต่าง ๆ และเขตใกล้เคียง ทั้งขนาดต้นเล็กและใหญ่ เพื่อนำมาทำไม้ตัดด้วยความชำนาญ เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว บ้านแต่ละหลังจะเต็มไปด้วยตะโกตัด แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาไม้ประเภทอื่น ๆ เป็นไม้ตัดเพิ่ม เช่น โมก, มะขามเทศ, ข่อย

4) การทำปลาส้มไร่ก้างดอนละนาม นั้น ถือเป็นอาชีพเสริมของชาวดอนละนาม ต.ละหาน อ.จัตุรัส มีมานานกว่า 30 ปีแล้ว และได้จดทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ โดยมี ดารณี ปฏิรูปนนท์ เจ้าของร้านอาหาร “ดอนละนาม” และเจ้าของศูนย์จำหน่ายของฝากโอท็อปประจำจังหวัดชัยภูมิ ตติริมถนนใหญ่ ถนนสายสี่คว-ชัยภูมิ หมู่ 11 ต.ละหาน อ.จัตุรัส เป็นต้นตำรับผู้คิดค้นสูตรปลาส้มไร่ก้าง จากนั้นได้รวมกลุ่มกับชาวบ้านทั้งกลุ่มแม่บ้าน พ่อบ้าน ประชาชนในพื้นที่บ้านดอนละนามเกือบทั้งหมด เพื่อแปรรูปปลาน้ำจืด เนื่องจากชาวบ้านเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอาชีพประมง จับปลาในบึงละหาน อ.จัตุรัส ซึ่งเป็นบึงขนาดใหญ่เป็นอันดับ 4 ของประเทศไทย มีพื้นที่รอบบึงกว้างกว่า 18,500 ไร่ และมีพันธุ์ปลานานาชนิดอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปลาตะเพียนในบึงแห่งนี้ถือว่ามากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทยอีกด้วย และได้ส่งเข้าประกวดในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือโอท็อป ปรากฏว่าได้รับการคัดเลือกให้เป็นสินค้าโอท็อประดับ 5 ดาวของจ.ชัยภูมิ เนื่องจากเป็นการผลิตที่สะอาด ทำด้วยมือที่ผ่านมาตรฐานการรับรองสินค้าจากกระทรวงสาธารณสุข นับเป็นผลิตภัณฑ์จากชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าเวลายาวนานกว่า 30 ปี มาถึงวันนี้ “ปลาส้มไร่ก้าง” จากดอนละนามนั้นเป็นที่นิยมชมชอบจากผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง

ด้านที่ 5 แหล่งท่องเที่ยว

สาระที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

1. มอหินขาว ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูแลนคา บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยกลุ่มหินทรายสีขาววางเรียงรายคล้ายกับ “สโตนเฮนจ์” ในประเทศอังกฤษ มอหินขาว จึงได้รับการขนานนามอีกชื่อหนึ่งว่า “สโตนเฮนจ์เมืองไทย” เป็นสวนหินธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการสะสมของตะกอนทรายและดินเหนียวแข็งตัวกลายเป็นหิน ลักษณะของหินกลุ่มต่างๆ เกิดจากเคลื่อนไหวของเปลือกโลกบีบอัดจนเกิดการคดโค้ง แตกหัก กัดเซาะทั้งแนวตั้งและแนวนอน สร้างสรรค์เป็นรูปต่างๆ ตามจินตนาการของผู้พบเห็น

มอหินขาว มีกลุ่มหินอยู่หลายแห่ง กลุ่มหินชุดแรก คือ “เสาหิน 5 ต้น” มีความสูงประมาณ 12 เมตร ต้นที่ใหญ่ที่สุดมีขนาดเท่ากับ 22 คนโอบ เสาหินกลุ่มนี้นับเป็นเสาหินที่โดดเด่นที่สุด และเป็นไฮไลท์ของการมาเที่ยวชม มอหินขาว ถัดจากกลุ่มหินชุดแรกไปเล็กน้อยจะถึงบริเวณลานกางเต็นท์ มีห้องน้ำบริการ จากจุดนี้มีเส้นทางเดินไปยังกลุ่มหิน และจุดชมวิว ได้แก่ หินเจดีย์โขลงช้าง ระยะทางเดินเท้า 650 เมตร ลานหินต้นไทร 900 เมตร สวนหินล้านปี 1,250 เมตร และจุดชมวิวพาหวนาค 2,500 เมตร

2. น้ำตกตาดโตน อีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติตาดโตน ด้านบนเป็นลานหิน กว้างประมาณ 50 เมตร และยาวไปตามลำน้ำ ประมาณ 300 เมตร ทำให้ธารน้ำไหลผ่าน

มาตามลานหิน มีแอ่งน้ำเป็นจุดๆ เหมาะแก่การเล่นน้ำ พักผ่อนชมธรรมชาติ น้ำหลากตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูฝน จะสวยงามเป็นพิเศษ

3. พุ่มดอกกระเจียว ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ ถือเป็นไฮไลท์ท่องเที่ยวช่วงฤดูฝน นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับ พุ่มบัวสวรรค์ หรือ พุ่มดอกกระเจียว ราชนิแห่งมวลไม้ดอกของขุนเขาป่าหินงาม ซึ่งจะผลิบานเป็นระยะเวลา 2 เดือน ต่อปี ชูช่อชมพูอมม่วง ตัดกับพื้นเขียวขจีของหญ้าเพ็ก และโขดหินธรรมชาติ คั้นความสดใสให้ผืนป่า พุ่มดอกกระเจียว ป่าหินงาม ถือเป็น พุ่มดอกกระเจียว ที่ใหญ่ที่สุด และงดงามที่สุดในประเทศไทย

พุ่มดอกกระเจียว มีบ้านพักของอุทยานและพื้นที่กางเต็นท์ให้บริการ พร้อมห้องอาบน้ำ ห้องสุขารวม รวมถึงร้านอาหาร สอบถามรายละเอียดได้ที่ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อ.เทพสถิต จ. ชัยภูมิ โทร. 044 890 105

การเดินทาง

การเดินทางจากกรุงเทพฯ-ชัยภูมิ

- รถยนต์ จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ผ่านรังสิตวังน้อย จนถึงสามแยกจังหวัดสระบุรี เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) แล้วแยกซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 201 ที่อำเภอสีคิ้ว อำเภอด่านขุนทด เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ รวมระยะทางประมาณ 342 กิโลเมตร

จากจังหวัดนครราชสีมา เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ-ขอนแก่น) ผ่านตำบลจอหอ เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 205 ผ่านอำเภอโนนไทย ตรงไปจนถึงสี่แยกตำบลหนองบัวโคก อำเภอจัตุรัส เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 201 เข้าสู่จังหวัดชัยภูมิ รวมระยะทาง 119 กิโลเมตร

- รถโดยสาร บริษัทขนส่ง จำกัด เปิดบริการเดินรถ กรุงเทพฯ-ชัยภูมิ ทุกวัน ติดต่อขอรายละเอียดได้ที่ สถานีขนส่งสายตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนชัยภูมิ 2 โทร. 02-936-2852-66

3. อุทยานแห่งชาติไทรทอง

มีพื้นที่ครอบคลุมป่าบนเทือกเขาพังเหย มีสถานที่เที่ยวธรรมชาติที่น่าสนใจหลากหลาย อย่างการลัดโลมความสวยงามพุ่มดอกกระเจียว (โดยนักท่องเที่ยวจะต้องเหมารถที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว) ซึ่งจะบานสลับกับพุ่มดอกไม้ต่าง ๆ ทั้งดอกดุสิตา สร้อยสุวรรณา กระดุมเงิน กระดุมทอง เอื้องนวลจันทร์ หรือจะเป็นการชมวิวธรรมชาติในมุมสูงที่ "ผาห้าหลด" ที่มีลักษณะเป็นแท่นหินยื่นออกไปจากหน้าผา เรียกได้ว่าทั้งสวยและสวยในเวลาเดียวกัน บริเวณดังกล่าวยังมีสถานที่กางเต็นท์ และกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ทำมากมาย อย่างการโรยตัว และศึกษาเส้นทางธรรมชาติ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ อุทยานแห่งชาติไทรทอง โทรศัพท์ 089 282 3437

5. สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าภูเขียว อยู่ในพื้นที่คาบเกี่ยว 3 อำเภอ คืออำเภอภูเขียว อำเภอกอนสาร และอำเภอเกษตรสมบูรณ์ โดยทำหน้าที่ดูแลอนุรักษ์สัตว์ป่า การเพาะเลี้ยงและการขยายพันธุ์สัตว์ป่า เช่น ไก่ฟ้าพญาลอ นกยูง เก้ง กวาง และเนื้อทราย เป็นต้น ปกติสถานีจะเปิดให้เข้าได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.30-16.00 น. โดยจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าแก่คนที่ติดต่อล่วงหน้า สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าภูเขียว โทรศัพท์ 081 708 0170

6. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว-ทุ่งกะมัง อยู่ในพื้นที่คาบเกี่ยว 3 อำเภอ คืออำเภอภูเขียว อำเภอกอนสาร และอำเภอเกษตรสมบูรณ์ ภายในอุดมด้วยธรรมชาติสวยงาม และสัตว์ป่าหลายชนิด ดังนั้นเวลาที่

นักท่องเที่ยวขับรถเข้ามาในพื้นที่ ควรที่จะขับช้า ๆ เพราะสัตว์ป่าเหล่านี้ใช้เส้นทางร่วมกับเรา พลาดไม่ได้กับไฮไลท์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว ได้แก่ "ทุ่งกะมัง" เป็นที่ราบทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ ลักษณะคล้ายแอ่งกะละมังอยู่กลางผืนป่า พื้นที่โดยรอบเป็นป่าดิบเขา ไม่แน่ว่านักท่องเที่ยวอาจจะได้เจอเข้ากับเนื้อทรายอย่างใกล้ชิด แต่ก็ไม่ควรเข้าไปกวนการดำรงชีวิตของสัตว์ แค่เฝ้ามองห่าง ๆ เท่านั้นพอ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว ศูนย์พิทักษ์ป่าภูเขียวที่ 2 (ปางม่วง) โทรศัพท์ 02 561 4292-3 ต่อ 711

7. เชื่อนลำปะทาว

ตั้งอยู่ที่บ้านหลุบข้างพลาย ตำบลเก่ายาดิ อำเภอกำแพงศรี ประกอบด้วยเขื่อน 2 แห่ง คือเขื่อนบนและเขื่อนล่าง โดยเขื่อนบนถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมของชาวชัยภูมิและจังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากมีห้วยลำปะทาวที่กว้างใหญ่ มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีหาดทรายน้ำจืดที่น่าเที่ยวชมโดยเฉพาะยามเย็น แดดอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี แล้วยังได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน ซึ่งทำอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม เช่น สวนลำไย สวนสับปะรด สวนยางพารา ไร่มันสำปะหลัง และไม้ผลพืชไร่ต่าง ๆ ลดหลั่นกันไปตามเนินเขาหลาย ๆ ลูก ดูสวยงามแปลกตา

8. เขื่อนจุฬาภรณ์

ตั้งอยู่ที่ตำบลทุ่งพระ นักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมกับทิวทัศน์ที่สวยงาม อากาศเย็นสบายตลอดปี ภายในบริเวณเขื่อนมีบ้านพัก ร้านอาหารไว้รับรองนักท่องเที่ยว เรือสำหรับให้ล่องชมอ่างเก็บน้ำ มีจุดชมวิวิทิวทัศน์เหนือเขื่อน ศูนย์ทดลองพืชเมืองหนาว และหอดูดาว และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่ "พระพุทธรูปสิริศคราชจำลอง" (หลวงพ่อดีดกษัตริย์) มีไม้ป่านานาชนิดพร้อมศาลาพรมพิธีสำหรับนั่งพักผ่อน และ "ศาลาชมวิวิทิวทิวทัศน์" จุดชมวิวยุติที่ระดับความสูงมากกว่า 800 เมตร นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อบ้านพักรับรองของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ที่ โทรศัพท์ 044 861 669 บ้านพักสถานีทดลองและฝึกอบรมเขื่อนจุฬาภรณ์ (ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น) โทรศัพท์ 043 3849 69 ต่อ 2787

9. ภูคิง มีลักษณะเป็นภูเขาหินปูน ซึ่งมีความสูงที่สุดของป่าภูเขียว ที่นี้นักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมกับธรรมชาติในมุมสูง มองออกไปเบื้องหน้าจะเห็นหน้าผาสูงชัน มีลานหินกว้างยื่นมาจากหน้าผา สามารถมองเห็นเขื่อนห้วยกุ่ม ภูกระดึง ภูแล่นคา ภูเวียง หากมองลงไปตรงหุบเขาแคบ ๆ ด้านล่างจะเห็นทุ่งนา ไร่สวน เขื่อน อ่างเก็บน้ำ แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างมีความอ่อนไหวต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ ทำให้สถานที่แห่งนี้ไม่ได้เปิดให้นักท่องเที่ยวได้ขึ้นไป

10. น้ำมุดทับลาว ตั้งอยู่ที่บ้านผาเปียด หมู่ที่ 2 ต.ห้วยยาง อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าภูซำผักหนาม เนื้อที่รวม 160 ไร่ โดยกรมป่าไม้ (เดิม) ได้อนุมัติให้จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 17 กันยายน 2536 โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสถานที่รวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่นชนิดต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยและใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั่วไป และชาวอำเภอคอนสาร นับถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี ชาวอำเภอคอนสาร จะทำพิธี "สร่งน้ำมุด" ขึ้น ซึ่งชาวบ้านจะทำพิธีนี้เป็นประจำทุกปีสืบทอดกันมาเป็นประเพณีจนถึงปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของน้ำมุดทับลาวแหล่งต้นน้ำทางธรรมชาติที่สำคัญอีกสายหนึ่งของอำเภอคอนสาร ได้ใช้ลำน้ำสายนี้เพื่อการบริโภค อุปโภค และใช้ในการเกษตรกรรมของประชาชนในพื้นที่ ในอดีตได้มีผู้สูงอายุเข้ามาอาศัยอยู่ก่อนที่จะตั้งหมู่บ้านผาเปียดขึ้น ได้เล่าประวัติเกี่ยวกับน้ำมุดแห่งนี้และมีราษฎรที่มีที่ดินติดกับสวนรุกขชาติ

น้ำพุคัทพลาวห่างจากจุดน้ำพุคุดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือได้ขุดบ่อเลี้ยงปลา และพบโครงกระดูกมนุษย์จำนวน 4-5 โครง พร้อมสิ่งของเครื่องใช้ของคนในอดีต ที่คาดว่าน่าจะเป็นทหารลาวที่เคยมาตั้งพักกองทัพบริเวณนี้ ซึ่งจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุสืบต่อกันมา จึงมีความเห็นตรงกันว่า “น้ำพุคแห่งนี้ในอดีตต้องมีคนลาวมาปลูกทับ (ที่พักอาศัย) เพื่ออยู่อาศัยหรือมีทหารกองทัพลาวเดินทัพผ่านมาพบ และใช้เป็นที่พักกองทัพ เพื่อสะสมเสบียงก่อนจะเคลื่อนทัพผ่านไป คนในอดีตจนถึงปัจจุบันจึงพากันเรียกว่า “น้ำพุคัทพลาว” สืบต่อกันมา

สาระที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

ศาลเจ้าพ่อพญาแล

ตั้งอยู่ริมหนองปลาเฒ่า ที่นี้เปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางความเชื่อและความศรัทธาของคนในจังหวัดเข้ามากราบไหว้ขอพรพระยาภักดีชุมพล หรือเจ้าพ่อแล ที่เป็นดั่งเจ้าบ้านเจ้าเมืองของชัยภูมิ และยังเป็นทีเคารพเลื่อมใสทั้งจากนักท่องเที่ยวและจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย บริเวณโดยรอบศาลมีจุดนั่งพักผ่อนริมน้ำที่มีต้นมะขามใหญ่ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสถานที่ที่ทหารเวียงจันทน์ประหารชีวิตท่าน

อนุสาวรีย์พระยาภักดีชุมพล (แล) ตั้งอยู่กลางวงเวียนศูนย์ราชการ ปากทางเข้าสู่ตัวเมืองชัยภูมิ อนุสาวรีย์แห่งนี้ชาวจังหวัดชัยภูมิได้ร่วมใจกันสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ พระยาภักดีชุมพล ผู้ก่อตั้งเมืองชัยภูมิ ซึ่งชาวชัยภูมิทั้งหลายเรียกท่านว่า “เจ้าพ่อพระยาแล”

ปราสาท เป็นโบราณสถานเก่าแก่ อยู่ห่างศาลากลางจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 2 กิโลเมตร ปราสาทนี้ก่อด้วยศิลาแลง ภายในมีพระพุทธรูปสมัยทวารวดีประดิษฐานอยู่องค์หนึ่ง เป็นทีเคารพสักการะของชาวชัยภูมิทั่วไป มีงานสงฆ์พระพุทธรูปทุกปี ในวันเพ็ญเดือน 5 ติดต่อกัน 3 วัน

ภูพระ เป็นภูเขาเตี้ยๆ มีโบราณวัตถุคือรอยสลักหินเป็นรูปพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ ชาวบ้านเรียกว่า “พระเจ้าองค์ตื้อ” อยู่ในท้องที่ ตำบลนาเสียว ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทาง ทิศเหนือ 12 กิโลเมตร

ภูแฝด เป็นที่พักผ่อนอีกแห่งหนึ่ง อยู่ในตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จากชัยภูมิตามถนนสายชัยภูมิ - ภูเขียว ประมาณ 10 กิโลเมตร จะมีทางแยกเข้าภูแฝดอีก 5 กิโลเมตร ภูแฝดเป็นเนินเขาเตี้ยๆ มีลานหินเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป

ผาแก้ง เป็นหน้าผาสูงของยอดเขาภูแลนคา ซึ่งเป็นภูเขาที่กั้นอาณาเขตระหว่างอำเภอเมืองชัยภูมิกับอำเภอหนองบัวแดง อยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 30 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2159 บนผาแก้งมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ มีส่วนสูงถึง 14 ศอก (7 เมตร) นามว่า “พระพุทธรูปชัยภูมิพิทักษ์”

ถ้ำวัวแดง เป็นถ้ำใหญ่ที่สวยงามของชัยภูมิ อยู่ในตำบลนางแดด อำเภอหนองบัวแดง ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 60 กิโลเมตร ในบริเวณถ้ำวัวแดงมีถ้ำใหญ่น้อยหลายแห่ง เช่น ถ้ำยายชี ถ้ำบ่อทอง เป็นต้น

ถ้ำแก้ว อยู่ในเขตตำบลแหลมทอง อำเภอภักดีชุมพล ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นถ้ำขนาดใหญ่ มีหินงอก หินย้อย ที่สวยงามแปลกตา สีเหมือนแก้วเวลาที่ต้องแสงไฟ

ถ้ำพระ อยู่บริเวณเดียวกับถ้ำแก้ว มีชอกมูม หลืบถ้ำที่งดงามน่าสนใจ มีศาลาพักผ่อนภายในถ้ำ

พระธาตุหนองสามหมื่น เป็นปูชนียสถานเก่าแก่ของชัยภูมิ อยู่ที่บ้านแก้งหมู่อำเภอเมืองชัยภูมิ 1 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว ห่างจากอำเภอภูเขียว ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 25 กิโลเมตร สันนิษฐาน

ว่าสร้างขึ้นสมัยเดียวกับพระธาตุพนม มีลักษณะเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ตั้งอยู่บนฐานเชิงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณ 32.70 เมตร สูงถึงยอดประมาณ 45.30 เมตร มีบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน ฐานชั้นเป็นฐานบัวคว่ำ บัวหงาย รองรับองค์พระธาตุ ซึ่งมีซุ้มทั้ง 4 ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางรำพึงและปางลีลา ภายในองค์พระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

พระธาตุแก้งกอย

พระธาตุแก้งกอย อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีประวัติ ไม่ชัดเจน และแน่ชัดนัก ว่า สร้างในสมัยใดกันแน่ บ้างก็ว่า สร้างหลังจาก การสร้าง พระธาตุพนมเสร็จแล้ว ๑ ปีที่แรกนั้น จะนำเอาของมีค่า ใน ดินแดน แถบนี้ ไป เป็น พุทธบูชา ร่วมสร้างพระธาตุพนม แต่ รวบรวมได้ช้า ไม่ทันการ พระธาตุพนมสร้างเสร็จก่อนดังนั้น พระยาไชยเชษฐา เจ้าเมืองเล็กๆ ในแคว้นศรีโคตรบูรล้านช้าง ในเวลานั้น จึงตัดสินใจ สร้างพระธาตุแบบ ล้านช้างขึ้นมา เพื่อบรรจุของมีค่าและพระบรมสารีริกธาตุ ที่ตนครอบครองอยู่ ขึ้น ณ บริเวณ เมืองที่ตั้ง ปัจจุบัน คือ บ้านโนนคุณ ต.โนนคุณ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ (รอยต่อระหว่าง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น)จากลักษณะของพระธาตุ กำหนดอายุ อยู่ในราว พุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓ เป็นศิลปะกรรมแบบ ล้านช้าง กรมศิลปกร ได้บูรณะ ด้วยงบ อันจำกัด ใน ปี พุทธศักราช ๒๕๔๕ จึง ได้แค่ ตัวองค์พระธาตุ และ ปูหินทรายชนิดหยาบ รอบๆ องค์พระธาตุ

ใบเสมาบ้านกุดโง้ง ใบเสมาบ้านกุดโง้ง เก็บรักษาอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนวัดกุดโง้ง ตำบลกุดตุ้ม จากตัวเมืองชัยภูมิไปตามทางหลวงหมายเลข 202 ประมาณ 12 กิโลเมตร มีทางแยกขวาไปอีก 3 กิโลเมตรถึงบ้านกุดตุ้ม แล้วแยกขวาเข้าเส้นทางสาย กุดตุ้ม-บึงคล้า อีก 4 กิโลเมตร ใบเสมานหินทรายศิลปะทวารวดีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-15 ที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณรอบๆ หมู่บ้านได้ถูกนำมารวบรวมไว้ในอาคารอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบ ส่วนมากมีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่ ด้านหน้าจำหลักลายและบางแผ่นมีจารึกอยู่ที่ด้านหลังด้วย ลวดลายที่ปรากฏเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนา เล่าเรื่องชาดกตอนต่างๆ หรือเป็นภาพรูปเคารพ เช่น ภาพพระโพธิสัตว์ประทับยืนบนดอกบัว ภาพพระพุทธเจ้าประทับนั่งบนบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ นับเป็นกลุ่มเสมาที่สวยงามแห่งหนึ่งในอีสาน

ด้านที่ 6 บุคคลสำคัญ

- สาระที่ 1 บุคคลสำคัญด้านศาสนา
- สาระที่ 2 ข้าราชการ
- สาระที่ 3 นักแสดง
- สาระที่ 4 นักมวย
- สาระที่ 5 นักร้อง
- สาระที่ 6 นักกีฬา
- สาระที่ 7 นักการเมือง

ด้านที่ 7 อาชีพสำคัญ

- สาระที่ 1 อาชีพด้านเกษตรกรรม
  - 1) ทำนา
  - 2) ทำไร่อ้อย
  - 3) ทำไร่มันสำปะหลัง
  - 4) การทำสวนผลไม้

- 5) การทำสวนพริก
- 6) ทำสวนยางพารา
- 7) ฟาร์มสุกร

สาระที่ 2 อาชีพด้านพาณิชยกรรม

- 1) ธุรกิจโรงแรม-รีสอร์ท
- 2) ผลิตภัณฑ์ดอกไม้เลียนแบบธรรมชาติ
- 3) ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านเขว้า
- 4) ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดหมี่คอนสวรรค์
- 5) ผลิตภัณฑ์ไม้
- 6) ธุรกิจสิ่งทอ

สาระที่ 3 อาชีพด้านอุตสาหกรรม

- 1) โรงงานน้ำตาลมิตรผล
- 2) โรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์
- 3) โรงงานผลิตมันสำปะหลัง
- 4) โรงงานเหมืองแร่โปแตสอาเซียน
- 5) โรงงานดองผลไม้

สาระที่ 4 อาชีพอิสระ

อาชีพอิสระในแต่ละท้องถิ่น

ผลการเรียนรู้

1. มีความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย ภูมิศาสตร์กายภาพ ภูมิศาสตร์ชีวภาพ ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์สังคม
2. บอกลักษณะการเมืองการปกครองของจังหวัดชัยภูมิ
3. อธิบายประวัติศาสตร์เมืองชัยภูมิ ใน สมัยอยุธยา สมัยรัชกาลที่ 5
4. รู้และเข้าใจศิลปวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดชัยภูมิ
5. สำรวจและอนุรักษ์ศิลปะและสถาปัตยกรรม โบราณสถานโบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ อย่างเห็นคุณค่า
6. วิเคราะห์และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดชัยภูมิ อย่างเห็นคุณค่า
7. ศึกษาและนำเสนอประวัติบุคคลสำคัญด้านศาสนา ด้านต่างๆ ของจังหวัดชัยภูมิ
8. สำรวจและนำเสนออาชีพสำคัญด้านเกษตรกรรม ด้านพาณิชยกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านอาชีพอิสระของจังหวัดชัยภูมิ
9. ศึกษาวิเคราะห์ และนำเสนอความเป็นเมือง ของจังหวัดชัยภูมิ อย่างเห็นคุณค่า

ตัวอย่างเครื่องมือเก็บสารสนเทศหรือข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น

1. ข้อมูลจังหวัด.....

ควรประกอบด้วย

แผนที่

สภาพทั่วไป ภาพเศรษฐกิจและสังคมหมู่บ้าน

อยู่ห่างจากอำเภอ.....ประมาณ.....กิโลเมตร

ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ.....กิโลเมตรมีสภาพต่างๆโดยทั่วไป ดังนี้

สภาพทางภูมิศาสตร์

1. ที่ตั้ง.....
2. ลักษณะภูมิประเทศ.....
3. ลักษณะภูมิอากาศ.....
4. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....
5. การคมนาคมขนส่ง.....

ประชากร

1. จำนวนประชากร.....
2. อายุเฉลี่ยของประชากร.....
3. การตั้งบ้านเรือน.....

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. อาชีพของคนส่วนใหญ่.....
2. รายได้เฉลี่ย.....

สภาพสังคม

1. ลักษณะครอบครัว ○ ครอบครัวเดี่ยว ○ ครอบครัวขยาย
2. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนบ้าน .....
3. สถาบันการศึกษา ได้แก่.....
4. สาธารณูปโภค.....
5. สาธารณสุข.....

สภาพทางการเมืองการปกครอง

.....

ศาสนาและความเชื่อ

1. การนับถือศาสนา.....
2. ขนบธรรมเนียมประเพณี.....

กาลละเล่นพื้นเมืองที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน.....

.....

แหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ.....

.....

สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยว.....

.....

2. ข้อมูลประวัติหมู่บ้านในท้องถิ่นตนเอง

ความเป็นมา

.....

.....

.....

.....

ความสำคัญของหมู่บ้าน ตำบล ของตนในประวัติศาสตร์

.....

.....

.....

.....

อาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้องกับ หมู่บ้าน ตำบล ของตน

.....

.....

.....

.....

ตำนานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ หมู่บ้าน ตำบล

.....

.....

.....

3. ข้อมูลโบราณสถานที่สำคัญ

ชื่อโบราณสถาน.....

ที่ตั้ง.....

ความเป็นมา.....

.....

.....

ความสำคัญ

.....
.....
.....
.....

สภาพปัจจุบัน

.....
.....
.....

4. ข้อมูลโบราณวัตถุที่สำคัญ

ชื่อโบราณวัตถุ.....

แหล่งที่มา (พบบริเวณใด).....

ปัจจุบันอยู่ที่ใด

.....

ความสำคัญ

.....
.....
.....

5. ข้อมูลขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น

ชื่อประเพณี.....

ความเป็นมา

.....
.....
.....

ความสำคัญ.....

.....
.....

กิจกรรมที่ประพฤติปฏิบัติในประเพณีนี้

.....
.....
.....

มีพิธีกรรมทางศาสนาอะไรบ้าง

.....
.....
.....

6. ข้อมูลบุคคลสำคัญของท้องถิ่น / ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ.....

เกิด.....

ที่อยู่.....

ความสำคัญ / การประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

.....
.....
.....

มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับ

.....
.....
.....

มีวิถีในการดำเนินชีวิต / แนวคิด / คุณภาพในการดำเนินชีวิต/ขั้นตอน/วิธีการถ่ายทอดความรู้

.....
.....
.....

การทำคุณประโยชน์แก่ท้องถิ่นสังคมทั่วไป

.....
.....
.....

7. เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพที่สำคัญ

การเกษตร

ใช้พื้นที่ประมาณ.....ไร่

- ปลูกพืช.....ไร่

- เลี้ยงสัตว์.....ไร่

ผลผลิตด้านการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ (3 ลำดับ)

.....
.....
.....

การอุตสาหกรรม

โรงงานอุตสาหกรรม.....แห่ง

หัตถกรรมในท้องถิ่น.....แห่ง

ผลผลิตด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ (3 ลำดับ)

.....

.....

.....

ผลผลิต 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล

ชื่อผลิตภัณฑ์.....

ผลผลิต/วิธีการ/การจำหน่าย

.....

.....

8. ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวได้รับการขึ้นทะเบียนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ชื่อ.....

ที่ตั้ง.....

ลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยว.....

การอาชีพบริการที่มีในแหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว / พัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

หมายเหตุ

เป็นตัวอย่าง โรงเรียนควรมีการออกแบบการเก็บข้อมูลสารสนเทศ โดยพิจารณาประเด็นจากกรอบ
สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่กำหนดไว้ให้ครอบคลุมและสอดคล้องกัน

แนวทางการสร้างวิชาเพิ่มเติม
 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ

1. การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้สู่คำอธิบายรายวิชา

ตัวอย่างการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น “ชัยภูมิเมืองมรดกโลก”

ข้อที่	ผลการเรียนรู้	พฤติกรรม สำคัญ	ลักษณะ พฤติกรรม	สาระการเรียนรู้
2	บอกลักษณะการเมืองการปกครองของจังหวัดชัยภูมิ	บอก	ความรู้	ลักษณะการเมืองการปกครองของจังหวัดชัยภูมิ
7	ศึกษาและนำเสนอประวัติบุคคลสำคัญด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ	-ศึกษา -นำเสนอ	-ความรู้ -ทักษะการปฏิบัติ	ประวัติบุคคลสำคัญด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ
9	ศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอประวัติความเป็นเมืองชัยภูมิของจังหวัดชัยภูมิอย่างเห็นคุณค่า	-ศึกษา -วิเคราะห์ -นำเสนอ -เห็นคุณค่า	-ความรู้ -ความรู้ -ทักษะการปฏิบัติ -คุณลักษณะ	ประวัติความเป็นเมืองชัยภูมิของจังหวัดชัยภูมิ

๑๓๑

หมายเหตุ

พฤติกรรมสำคัญ แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ความรู้ หมายถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ ตามทฤษฎี 7 ขั้นตอนการเรียนรู้ของบลูม ได้แก่ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ (ประเมินค่า) และการสร้างสรรค์
2. ทักษะ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ ตามการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ
3. คุณลักษณะ หมายถึง ความรู้สึนึกคิด ทศนคติ ความชอบที่เกิดการรับรู้ การทำตาม การปฏิบัติซ้ำๆจนกลายเป็นกิจนิสัย

2. การเขียนคำอธิบายรายวิชา

1. นำคำสำคัญทั้งหมดมาแยกประเภท แบ่งเป็น 3 ลักษณะ แล้วสรุปรวมในภาพรวมว่าอยู่ในลักษณะใด เพื่อนำมาเขียนคำอธิบายรายวิชา
2. นำสาระการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องมาเรียบเรียง หากมีกรณีที่มีเนื้อหาสาระซ้ำกันให้ตัดออก
3. แบ่งการเขียนคำอธิบายรายวิชาออกเป็น 3 ย่อหน้าตามลักษณะของผลการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ
4. เขียนผลการเรียนรู้ทั้งหมดในท้ายคำอธิบายรายวิชา และสรุปจำนวนทั้งหมด

ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

ส 21211 ชัยภูมิเมืองน่าอยู่

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง จำนวน 0.5นค.

ศึกษา บอก วิเคราะห์ ในเรื่องลักษณะการเมืองการปกครองของจังหวัดชัยภูมิ ประวัติบุคคลสำคัญด้าน ศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครองด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นเมืองมรดกโลกของจังหวัด ชัยภูมิ ความเป็นเมืองชัยภูมิ นำเสนอประวัติบุคคลสำคัญ และประวัติความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิ เห็นคุณค่า ความเป็นเมืองประวัติความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิ

3. การเขียนโครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

เป็นการกำหนดขอบข่ายของรายวิชา ช่วยให้เห็นภาพรวมของแต่ละรายวิชาว่าประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้จำนวนเท่าใด มีสาระสำคัญอย่างไรบ้าง แต่ละหน่วยจะพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตัวชี้วัดใด ใช้เวลาเท่าไรและมี สัดส่วนการเก็บคะแนนของรายวิชานั้นเป็นอย่างไร รายละเอียดดังนี้

3.1 **ชื่อหน่วยการเรียนรู้** การตั้งชื่อหน่วยควรน่าสนใจ อาจเป็นประเด็นปัญหา ข้อคำถามหรือข้อ โต้แย้งที่สำคัญ สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคมของผู้เรียน เหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถ ของผู้เรียน

3.2 **มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้/จุดประสงค์** จัดกลุ่มตามความคิดหลักตามธรรมชาติ ของสาระการเรียนรู้ และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันได้ อาจกำหนดจาก กลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถอยู่ในหน่วยการเรียนรู้มากกว่าหนึ่งหน่วยการ เรียนรู้ได้

3.3 **สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด** สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอดได้จากการวิเคราะห์แก่นความรู้ แต่ละ มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด รวมถึงสาระการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด

3.4 **เวลาเรียน** กำหนดจากจำนวนหน่วยกิตของรายวิชา แยกจำนวนชั่วโมงตามความสำคัญของสาระการเรียนรู้ ในแต่ละหน่วย ซึ่งอาจมีความสำคัญไม่เท่ากัน จึงสามารถกำหนดจำนวนชั่วโมงต่างกันได้

3.5 **น้ำหนักคะแนน** กำหนดจากสัดส่วนคะแนนที่สถานศึกษากำหนด 100 , 70:30, 80:20 ดังนั้นความสำคัญ ของสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย ซึ่งอาจมีความสำคัญไม่เท่ากัน จึงสามารถกำหนดจำนวนคะแนนต่างกัน

ตัวอย่างโครงสร้างรายวิชาเพิ่มเติม

ส 21211 ชัยภูมิเมืองผู้กล้าพญาแล
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมฯ
เวลา20ชั่วโมง จำนวน0.5 หน่วยกิต

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	สาระสำคัญ	ชั่วโมง	น้ำหนักคะแนน
1	เมืองชัยภูมิ	ผลการเรียนรู้ข้อที่ 2	การปกครองของจังหวัดชัยภูมิ จากอดีตสู่ปัจจุบัน	3	15
2	บุคคลสำคัญ	ผลการเรียนรู้ข้อที่ 7	บุคคลสำคัญและภูมิปัญญา ท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ	7	25
3	เมืองมรดกโลก	ผลการเรียนรู้ข้อที่ 9	ความสำคัญและความล้ำค่าของ จังหวัดชัยภูมิ	8	30
สอบกลางภาค/ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

แนวทางการสร้างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ชุมชน)

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ

1. การวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้สู่คำอธิบายรายวิชา ตามหลักการเดียวกันกับการเขียนรายวิชาเพิ่มเติม เช่น

ข้อ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้	พฤติกรรม สำคัญ	ลักษณะ พฤติกรรม	สาระการเรียนรู้
2	บอกลักษณะการเมืองการปกครองของจังหวัดชัยภูมิ	บอก	ความรู้	ลักษณะการเมืองการปกครองของจังหวัดชัยภูมิ
7	ศึกษาและนำเสนอประวัติบุคคลสำคัญด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ	-ศึกษา -นำเสนอ	-ความรู้ -ทักษะการปฏิบัติ	ประวัติบุคคลสำคัญด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ
9	ศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอความเป็นเมืองผู้กล้าพญาแลของจังหวัดชัยภูมิอย่างเห็นคุณค่า	-ศึกษา -วิเคราะห์ -นำเสนอ -เห็นคุณค่า	-ความรู้ -ความรู้ -ทักษะการปฏิบัติ -คุณลักษณะ	ความเป็นเมืองผู้กล้าพญาแลของจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้จัดทำ

กรอบหลักสูตรท้องถิ่น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ปีการศึกษา 2566-2570

คณะกรรมการที่ปรึกษา

- 1) นายชัยวัฒน์ ตั้งพงษ์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ
- 2) นายประทีปแสง พลรักษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ
- 3) ว่าที่ร้อยเอกทิมกรณ์ ภูโทถ้ำ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชัยภูมิ
- 4) นางศศิธร โพธิ์อ่อนแย้ม ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สพม.ชย.

คณะกรรมการดำเนินงาน

- 1) นางปรียาร์ตน์ ขาวปิ่น ศึกษานิเทศก์
- 2) นางสุภาพรรณ ปรงชัยภูมิ ศึกษานิเทศก์
- 3) นางสาวปภาวรา ประเสริฐ ศึกษานิเทศก์
- 4) นายกรเก่ง กลิ่นไธสงค์ ศึกษานิเทศก์
- 5) นางวิริยะสมร บัวทอง ศึกษานิเทศก์
- 6) นางจิโรบล เคาญเขียว ศึกษานิเทศก์
- 7) นางสาวเขมิกา สาทัน ศึกษานิเทศก์
- 8) นายสุรเชษฐ์ ภัคคีจิตร ศึกษานิเทศก์
- 9) นางนัฐทิญา สุขจันทร์ ศึกษานิเทศก์
- 10) นายคมสันต์ หลาวเหล็ก ศึกษานิเทศก์
- 11) ครูวิชาการผู้จัดทำหลักสูตร ทุกโรงเรียนในสังกัด สพม.ชย.